

Prítomnost

R O Č N I K VII.

V P R A Z E 11. Č E R V N A 1930.

Č Í S L O 23.

List abiturientům.

Tož se zas jednou rozejdeme tak, jak se vždycky rozcházejí: maturitní komise uzná Vás nějak dospělými, někoho nedospělým. Pak přijde večírek, jehož neforemnost a bezobsažnost nedovolí vážně promluvit a — dost. Ve škole tu a tam řekne několik programových vět mimo program. Nestýkáme se ani s Vámi, ani s Vašimi rodiči. Událostí, trampot a cílů svého života navzájem neznáme. Neznáme hodiny, v níž bychom mohli spolu pohovořit o čem nám libo. A tak čas hříšně běží, bez smyslu pro originalitu, beze změn, v nesnesitelné neplodnosti. Jest to zlé hospodářství.

Léta se chystám napsat těchto několik řádek, ale nikdy jsem jich nenapsal. Máte vždycky na spěch, abyste už byli od nás. Nedívím se Vám. Topíme se ve všednosti středoškolské tak, že neděláme takřka nic, co se nedělalo před námi anebo co nedělá druhý, třetí, čtvrtý. To musí přestat, musíme si být mnohem více než examinátory a zkoušenými. Jsou z toho škody nedozírné, vždyť takhle Vás odchází každý rok kolem šesti tisíc.

Opakujeme Vám do omrzení frázi o odchodu do života, ale nic Vám o něm nepovíme. Někteří z Vás najdou si nějaké to místo, jiní jdou na odborný kurs, třetí na vysoké školy. Přejít ze střední školy na vysokou jest náhlý, jako byl náhlý přechod ze školy obecné na střední. Každá skupina školství žije příliš pro sebe a my učitelé jednotlivých skupin se nestýkáme. I z Vás budou učitelé. Nezapomeňte, že tohle musíme změnit.

Vaše hodnocení lišivá se od našeho. Je to samozřejmé. Běží však o to, abyste viděli dál a výš. Chyby jsou na obou stranách. My, na příklad, neustáváme Vám vyčítati sport a 90% z nás neprošlo žádnou tělocvičnou ani tělovýchovnou soustavou tak, aby její praxe stala se nám zvykem. Rekl mi jeden z Vás, že náš vztah ke sportu jest barbarský. Je na tom mnoho pravdy. Ale příčina není jen v nezvyku, jehož nelze hájit, nýbrž i v našem hospodářském postavení. Profesor musí každý halíř pětkrát v ruce obrátit; má-li rodinu, desetkrát. Všimněte si, že dorost některých povolání přichází z vrstev zámožných a bohatých. Naše povolání k nim nepatří. A také není z těch, v nichž lze získati jmění. Nepovíme Vám ani tolik, abyste si mohli ujasnití dosah této skutečnosti právě u stavu učitelského. — Ale i já Vám vytýkám barbarství: jest to Vaše lhostejnost k českému jazyku. Znalost mateřštiny Vám není ani takovým požadavkem slušnosti jako čistý límec. Nezapomínejte, že národ, který se nedovede vyjadřovat, nedovede myslit a národ, který nedovede myslit je pátým kolem u vozu. Snad jsou na tom vinny i naše metody, určitě jest vinen názor, jemuž hodnotou všech hodnot jest hmotné pohodlí. My s ním nesouhlasíme; neboť jakmile začne člověk ceniti technické vymoženosti jakožto účel nikoliv jakožto prostředek, rozbíjí osobnost.

Osobností jest nedostatek. Má na tom podíl úprk za štěstím. Ukážete do dějin kterékoliv zeměpisné šířky, abyste mi naznačili, co soudíte o kantorské mravokár-

nosti. Pravím jen, že štěstí jest v plnosti života, že není plnosti života bez energie a bez odvahy a že jest člověk lépe vybaven k tomu, aby byl statečný než aby byl šťasten. Stavím ideál poctivé statečnosti a odvahy nad všechny ostatní a přál bych si, abyste k němu vychovávali nesrovnatelně více, než my vychovávali Vás. To platí pro rodinu, pro školu, pro úřad a vůbec pro každé povolání.

Vychovávat budete za chvíli. Už dnes jste vedoucími v Sokole, ve skautingu a jinde. Zakrátko budete v exponovaných postaveních v území národnostně smíšeném nebo v primitivních poměrech na východě republiky. Vychovávat musíte všude. Sami sebe nejdříve. Až do smrti. Tyrš viděl správně: »Kde život, tam ruch, tam pohyb a změna bez ustání.« Ale nestavte se do pósy apoštolů a dejte výhost pathosu. Pozorujte, studujte, jednejte. Nebuďte naříkaví. Chraňte se moralisování. Kázat nepomáhá, nýbrž studovat člověka a jeho prostředí. My Vás vychovávali příliš podle sebe. Vychovávejte n a d s e b e. Pochopte zvrácenost stanoviska, že nedospělý musí a může vždycky rozumět dospělému. Zdrucující většina českých soukromých knihoven jest bez knih o dítěti a dospívajícím člověku. Nehrajte si vůbec na představené nedospělých. Vzítí svůj život do dlaní a ukázat, jaký byl, nepřipraví nikoho o autoritu. Jen falešné autority jsou na rozspání. Dávejte přednost znalosti metod před reprodukcí fakt. Fakta jsou předpokladem, tvůrčího v nich není nic. Tvořte dokud žijete a nedivejte se na skutečnost s hradeb papírů.

Nebuďte lhostejní k politice. Nepokládejte ji za majetek politiků z povolání, nýbrž za podstatnou složku národní kultury. Bojujte proti politice nepoctivé a nevědecké. Naše politická kultura jest nižší než umělecká a vědecká. Máme co dohánět, Vaše ruce nesmějí při tom scházet. Navykejte se i svoje okolí pozorování, analýze a kritice. Těchto tří metod nedostává se našemu veřejnému životu nejmíc. Národové, jichž členové nedovedou se opřít povrchním soudům a falešným představám, nemají veřejného mínění, jež — složeno z dobře kategorisované empirie a z mravních požadavků — jest páteří společnosti, zárukou svobody. Uvědomte si, že buditelství není přežitkem, nýbrž ustavičnou potřebou. Jen obsah její se z části mění. Dnes potřebujeme rozmnožit nástroje národní kultury vzděláním psychologickým (psychologie individuální a kolektivní), sociologickým, hygienickým a národohospodářským. Zkrátka: politickým. Musíme za tím účelem zlepšit studium dějin a zeměpisu. Nemyslím při tom jenom na školu.

K prostředkům vzdělanosti politické patří cestování. Nikdy se u nás necestovalo tolik jako dnes. Ale spočítejte v kruhu svých známých, kolika z nich jsou cesty školou života. Nestačí také chodit po horách a nocovat pod stany, třebaže je to znamenitá hygiena. Jest potřeba všimati si morfologických rozdílů země a životy, vlivů prostředí na zásobu představ, na způsob cítní. Pro Československou republiku jest důležité, že jest nejrozměrnější od západu na východ a že ráz hmotné kultury její západní části jest nerostný, východní rost-

linný. Východ našeho státu jest po všech stránkách nejranitelnější. Jezděte jej studovat. Bez znalosti nelze věcně přemýšlet o našem bytí. A nemyslete si, že stačí vystoupit na Rysy nebo jet do Trenčanských Teplíc.

Mějte v opovržení nadutost a netajte se tím nikomu. Dobře střížený kabát neříká nic o ceně člověka. Jsou lidé, kteří na něj nemají a jiní, na nichž není nic kromě nazehlených kalhot.

Nejtěžším Vaším úkolem bude práce o homogenitu v národě. Předpokládá vymístit kastovníctví. Nedocílí se jí požadavkem, aby druzí cítili a mysleli jako já, protože sám sebe pokládám za lepšího, nýbrž úctou k právům člověka. Nelze jí uskutečnit bez vysoké úrovně všech. Tudíž péče o ni bude Vaší přední starostí. Jenom peněží se nic nespraví, nýbrž duchem. Duch jest práce.

Zúčtujte se strachem a s žízni peněz. Jsou úhlavními nepřáteli lidské důstojnosti. Strach jest dvojný: z lidí a ze smrti. Přičiňte se, aby se nebojácnost stala příznačnou vlastností národa československého. Peněží si neďte imponovat: šetřte, podnikujte, obchodujte, ale rozdávejte a odkazujte. Jsou k tomu, aby sloužily, nikoliv aby člověk sloužil jim. Neprodávejte se nikdy a nikomu.

Nekladte šíje v jeho dogmat. Jediným nezczizitelným štěstím jest duch svobodný. Dogmata jsou církevní, politická, rodinná, školská, administrativní, umělecká, vědecká a mnohá jiná. Někde se jimi hemží. Lid bez velkorysé kritické koncepce není národem. Kritika znamená často boj, nikdy štvání. Buďte bojovníky. Stojatá voda hnije.

A vzpomeňte si někdy na nás. Mysleli jsme to s Vámi dobře. Nekonalí jsme svoji službu hůře než jiné vrstvy československé společnosti. Pravda, někdy jsme si s Vámi nevěděli rady. Člověk si časem neví rady sám s sebou. Snad proto, že příliš mnoho lidí pracuje spíše podle zvyku než s odvahou. Všichni tomu musíme odvyknout! Nazdar.

Prof. Vojtěch Čížek.

P O Z N Á M K Y

Dvoji nacionalism.

Slyšel jsem těchto dnů tak poučnou historku z žurnalistického života, že stojí za to, aby byla vypravována. V kterém si městě v uzavřeném území, řekněme třeba v Liberci nebo v Chebu, se svého času konal německý »Volkstag«, při němž bylo zmobilisováno vše, co je u Němců nacionalistické a nakonec se konala pověstná »národní přísaha«. K těmto slavnostem byli posláni od svých pražských listů dva čeští novináři, redaktor A a redaktor B. Redaktor A, ačkoli věděl, že leze do jámy lví, šel k předsedovi celého podniku, představil se mu německy jako český novinář, který jde referovat o jejich Volkstagu. Předseda jej přijal zdvořile, třebaže poněkud ironicky, představil jej všem ostatním členům předsednictva, vyhradil mu žurnalistické místo na tribuně, vodil jej všude s sebou, a hleděl mu imponovat velkolepostí průvodu i uspořádání. Během slavnosti se stalo, že byl redaktoru A několikrát nabídnut velkoněmecký odznak, jež on samozřejmě odmítl koupit. Obecensťvo vědělo již, že na jejich sjezdu je přítomen český novinář a neměřilo si jej pohledy právě přátelskými. Novinářovi také nebylo zrovna příjemně u srdce, ale nic se

nestalo, rozešel se se svými Němci zdvořile a slušně. Poobědval i v jejich spolkovém domě, ale ovšem nedal se hostit, nedal za sebe platit, ač mu to nabízeli. Redaktor B byl však přesvědčený nacionalista. Báł se, že se Němci toho nějak dohmátnou, že je v městě přítomen a proto si vyprosil nocleh v kasárnách, aby ho snad Němci nezamordovali. Chtěl jít iist do Národního Domu, ale ukázalo se, že Národní dům je až na druhém konci města a tak se spokojil několika vuřty, jež v rychlosti shtal, prohlížeje si průvod. Z oficiální části slavnosti neviděl nic. Během průvodu mu však nabídli velkoněmecký odznak a on, aby nevezbudil podezření a zachoval inkognito, si jej koupil, ozdobil jím svou knoflíkovou díрку a byl rád, že Němce napálil. Zde končí historie a nyní mi budíž dovoleno, abych blíže vložil sententiam moralem celého tohoto příběhu, jež by měl býti vytištěn v čítankách jako příběh mravoučný. Žurnalista A je vzorem nacionalismu správného, jak má být. Být k odpůrci slušný, jít k němu s otevřeným hledím, jednat s ním, pokud je to čestně možno, ale nezadat si. Druhý žurnalista je typem nacionala, jak nemá být. Národnostního odpůrce vůbec nezná. Zná jej jenom z novin, zná pouze konvenční představu o něm, poučuje se o něm jenom ze svých vlastních článků nebo ze článků svých kolegů stejně smýšlejících. Následek toho jest, že vzroste v jeho představách na hotového pekla zplozene. (Kritika slov: Slovo »sveřepý« se užívá jenom ve stavu konstruktu. Sveřepý je jedině Germán a Turčín. Četl jsem sice také v novinách již i o sveřepém agrárníkovi, ale to o něm bylo napsáno v onom socialistickém krajiňském listě jistě jenom proto, že má svou řepu.) Není tudíž divu, že místo Němců si pak onen žurnalista představoval sveřepé Germány, že se jich začal bát, že pokládal za jednání, jež by bylo pod jeho důstojnost, aby s nimi promluvil jejich jazykem, ale nakonec zapřel svou národní čest tak daleko, že si koupil velkoněmecký odznak, tedy doopravdy svým jednáním zapřel národ, dopustil se zrady — ze samého nacionalismu. Z nacionalismu vrtáckého, plného předsudků, z nacionalismu zbabělého a nereálného, jež se živí jenom vlastními fantasiemi. Na druhé straně v německém táboře jsou ovšem stejní nacionalisté, kteří znají nepřitele také jenom z doslechu nikdy s ním jednat nebudou, jeho jazyku se nikdy nenaučí, nikdy se nebudou snažit jej poznat, protože jim stačí to, co o něm vědí ze svých stranických novin. Ale jednoho dne se stane že nějakou náhodou pozná Čech skutečného Němce a Němec skutečného živého Čecha a pozná, že to není žádný lidozrout, nýbrž malý člověk se stejnými radostmi, slastmi i starostmi všedního dne. Pak začne říkat, že ačkoli je to národní odpůrce, je to přece jenom slušný člověk. Jeho celková představa o odpůrci však trvá a nevezme úhony, protože jsou jisté představy, které se nedají předělat žádnou zkušeností. Žurnalista A se odebere po Volkstagu domů do Prahy s vědomím, že vykonal kus povinnosti na místě exponovaném, že ukázal, že je gentleman a že se přes všechny rozpory s gentlemany setkal a nezadal si. Žurnalista B. se rovněž vrátí do Prahy, schová si velkoněmecký odznak hodně hluboko do kapsy, po čase mu ale otrne a bude jej ukazovat ve své hošpůdce svému stolokruhu: »Vidíte, to jsem si koupil na památku, jak mne tenkrát ti pacholci němečtí chtěli nařezat!«

Dr. Alfred Fuchs.

Krádeže v politických sekretariátech.

Byl souzen a odsouzen — na deset měsíců — zloděj, který se vloupal do sekretariátů politických stran. Snad by to bylo tehdy zapadlo v denních zprávách, kdyby tisk p. Stříbrného nebyl zjistil, že ty krádeže v sekretariátech politických stran jsou něčím podezřelým. Nápadným. Podivným. Příznačným. Když bylo provedeno vloupání do sekretariátu agrární strany,

tvářil se tisk p. Stříbrného velmi vážně: hle, to jest nápadné; právě agrární sekretariát. Ale byl vykraden i sekretariát sociálních demokratů. To se dobře tisku p. Stříbrného nehodilo, neboť se mu příliš zalíbila verse, že jsou vykrádány sekretariáty politické pravice. I naznačil, že jest to nápadné, že byl vykraden sekretariát levicové strany. Naznačil to tak, že pilný a oddaný čtenář listů p. Stříbrného musil si udělat dojem, že ta krádež v soc. dem. sekretariátu byla jen tak — na oko — nastrojena, »aby se neřeklo«, aby se stopa odvedla jinam. Ale zloděje našli, zloděje docela nepolitického, zloděje, který kradl psací stroje, peníze, atd. Odsoudili ho. — Nebyl odsouzen tisk p. Stříbrného, který tu dělal z obyčejné krádeže politickou aféru. Či že by bylo možno říci o tisku p. Stříbrného, že se odsuzuje denně sám?

V. G.

P O L I T I K A

Josef Teichman:

Osudovost Šmeralovy politiky.

II.

III. Šmeralova vina ve válce.

Leč to všecko, co již bylo řečeno o Šmeralově válečné politice, sotva by mu bylo bývalo tolik ublížilo v očích české veřejnosti, která přece viděla, že totéž, co dělal Dr. Šmeral, dělali i jiní politikové čeští a nikdo se neodvážil na ně ukazovati jako na zrádce národa a pod. Neboť byl-li Dr. Šmeral ve své válečné politice otevřenější a, řekněme přímo: poctivější, t. j., že svých úmyslů neskryval, že jimi nekalkuloval na poměry, které každým dnem nabývaly jiné podoby, byli oni jaksi více politiky, střežíce své výroky a činy a proto jejich přechod do víru konečné situace po válce nebyl tak nápadný.

U Šmerala to nebylo tak snadné. Ještě ve válce počínajíc rokem 1917, byl v jeho jméně české veřejnosti představován odporný typ Rakušáka, bezcharakterního prospěcháře, který za nicotnou vidinu rakouského ministerského fraku, byl ochoten prodati národ v době jeho dějinného odhodlání zbaviti se tyranství nenáviděné monarchie. Shledáváme-li dnes, po létech, prameny, odkud a z čeho vzešel tento spontánní odpor české veřejnosti proti Dr. Šmeralovi, tu, kromě celé řady anonymních článků v českém tisku, nenajdeme nic, co by nám aspoň trochu vysvětlilo jeho vinu ve světle zjištěných dokumentů, které by mohly přicházeti v úvahu. Všechny tyto zprávy anonymů vždycky vycházely jen z »pověstí«, jichž celé Čechy byly v této době plny. Avšak vrchol těchto jen tak od úst k ústům kolportovaných pověstí byl dosažen zprávou, že Dr. Šmeral je »placeným agentem vlády a důvěrníkem státní policie«.

K náležitému pochopení, jak toto veřejné obvinění místopředsedy Českého svazu a předsedy největší dělnické strany v Čechách, musilo ve veřejnosti působiti, jest si třeba uvědomiti poměry v létě roku 1917. Na všech stranách to již praskalo. Do Čech byly doneseny zprávy o hrdinském boji československých legií v bitvě u Zborova, šeptalo se o formování čs. legií ve Francii, v Itálii, v Srbsku, na říšské radě vídeňské vystupoval řečník za řečníkem, aby před celým světem odhalil bezpříkladné surovosti rakouské vojenské justice, v zázemí se množily případy stávek, sabotáží vojenských podniků a opa-

tření, vzpoury jednotlivců i celých posádek atd. a do tohoto obecného odhodlání, jednou provždy se vypořádati s Rakouskou monarchií, padla slova obvinění Dr. Šmerala z konfidentství.

Horší okamžik nemohl býti volen. Na nějaké přesné, dokonce soudní vyšetření tohoto obvinění, event. stíhání těch, kdož tyto zprávy pustili do veřejnosti, nebylo přirozené pomyšlení a s tím, zdá se, že bylo tehdy nejméně počítáno. Prostě: v létě roku 1917 byl již svrchovaný čas, aby tu byl konečně někdo, kdo by byl vhodným terčem rozhořčené české veřejnosti proti obojaké politice české delegace na říšské radě vídeňské, a nebylo náhodou, že k němu byl vybrán právě Dr. Šmeral. Vždyť jeho rakušáctví mělo pověst; bylo možno je chytiti za límec a konečně tu byly doklady, které, počínajíc osudným knoflíkem ze Švýcar a končíc blahopřejným telegramem Českého svazu armádnímu veliteli gen. Boroevičovi, stály k úplnému odhalení a usvědčení jeho »prodejného a ničeho se neštítícího charakteru«. V této napjaté atmosféře běsnící veřejnosti proti Dr. Šmeralovi i lidé, kteří ho dobře znali, kteří se s ním denně stýkali a jeho názory na dobu nejednou vyslechli, se od něho odvrátili. Ani slovem se ho nezastali ač dobře věděli, že právě toto obvinění je veskrze bezdůvodné a lživé. Jen Dr. Frant. Soukup, když už nemohl snést tuto pogromovou náladu proti politikovi, jehož orientace byla dílem velkého omylu, ale nikdy ne prospěchářství, odvážně promluvil ve svém článku v Právu Lidu ze dne 8. září 1917. Je také věcí Dr. Soukupa samého, že tento svůj významný čin v pozdější době zmenšil a jeho opravdovost v lecčems uvedl v pochybnost. Ale i přesto nám tento jeho projev aspoň ukazuje situaci, která také rozhodla o dalším osudu Dr. Šmerala v naší politice.

Pro povahu Dr. Šmerala bylo příznačné, že v této době obecného pozdvižení, nikde ani slovem se nehájil, a to, co bylo v listech strany a jinde napsáno, stalo se zpravidla proti jeho vůli. Ani když se strany jeho přátel bylo na něho naléháno, aby na odpověď použil hromadu dokumentů, jichž uvedení na veřejnost by dostatečně čelilo útokům a zároveň ukázalo, zda jen na něho je možno ukazovat jako na »zaprodance rakouské vlády«, nechtěl k tomu svoliti. Teprve po létech, v roce 1924, když staré toto obvinění z konfidentství, opět mělo vykonati určité politické poslání, vyprovokován, odhodlal se k uveřejnění některých listin, jichž objevení se na veřejnosti nutilo k srovnávání, kdo byl za války větším Rakušákem, zda on nebo někteří politikové z Českého svazu, s nimiž Šmeral společně pracoval a jichž souhlasu bylo třeba k věcem, za něž byl potom hanoben. Tehdy se také dostatečně vysvětlilo podivné mlčení některých lidí v době nejprudší kampaně proti němu, neboť bylo zřejmé: Šmeral, jsa jednou obětován rozhořčené ulici, stal se nakonec beránkem, který v biblickém slova smyslu — snímal jejich politické hříchy.

V této souvislosti nelze nezpomenouti slov V. Klofáče, které úlohu i rakouskou politiku Dr. Šmerala za války případně oceňují. K tomu ještě třeba připomenouti, že Klofáč to také byl, který svým vystoupením tuto novou obdobu štvance proti Dr. Šmeralovi tehdy zastavil.

Klofáč napsal:

»Dr. Šmeral, pravda, měl za války orientaci rakouskou jako devadesát procent českých poslanců tehdejších a jako dokonce někteří čeští dnešní ministři, s nimiž tehdy pracoval v nejtímnější dohodě. Považuji za velkou polití-

ckou chybu, že v té době, kdy usnadněn přechod do nových poměrů Staňkovi, Udržalovi, Šrámkovi atd. atd. od pánů se zlatými línci ve Vídni až po kanovnické fialové pláště, totéž nestalo se s Dr. Šmeralem, který přece nebyl víc rakouský než poslanec P. Roudnický nebo ministr Šrámek.«

Konečně dnes, po vydání několika děl, v nichž se již jen historicky mluví o této vážné době, t. j. beze všeho osobního zaujetí nebo stranictví, můžeme si také udělati celkovou představu, do jaké míry rakouská politika Šmeralova našim věcem v zahraničí i doma ublížila. Nejlepší, protože nejuplněnější pomůckou k tomuto srovnávání považují spis ministra Dr. Beneše, který shrnuje a historicky hodnotí celkové výsledky čs. odboje v zahraničí. Pravda, Dr. Šmeral v něm nikde nevystupuje jako vlastenec, jeho rakušácká orientace je všude patrna, ale Dr. Beneš také nikde neopomněl uvést, proč Šmeral trval na svých názorech a konečně uvádí, jak jimi někdy, třebaš nevědomky, československé věci v zahraničí pomohl. Za zmínku stojí poznámka na str. 474, kde Dr. Beneš praví:

»Vzpomínám si, že jsem požádal Habermanna při odjezdu ze Ženevy na konci října roku 1918, aby pověděl Dr. Šmeralovi, jak značné služby prokázal české věci svým tehdejším prohlášením ve Stockholmu.«

Kongres socialistů ve Stockholmu má pro nás ještě jiný význam, neboť tady opět nalezneme mnoho z osudovosti, kterou byl Šmeral veden a řízen, třebaš jeho nitro již bylo naplněno něčím zcela jiným než tím, co se navenek v jeho řeči na kongresu projevilo. Když tuto jeho řeč dnes čteme, neubráníme se dojmu, jak Šmeral, třebaš již dobře věděl, že jeho orientace byla poražena fakty, jichž ve Stockholmu, zejména stykem s prof. Maxou a j. nabyt, nicméně nechtěl uvěřiti a jeho odmítavé stanovisko ještě stále převládalo.

Další míru osudovosti jeho osobnosti je možno spatřovati v nešťastné náhodě, že se ve Stockholmu nemohl setkat s prof. Masarykem. Je nepochybné, že to, co by se nebylo podařilo nikomu, jistě by byl dokázal prof. Masaryk. Neboť situace v roce 1917 byla již taková, že Šmeral sotva by byl mohl ještě pochybovat o jeho »fantasiích«. To, co by se bylo mezi těmito dvěma politiky událo, jistě by bylo také podstatně rozhodlo o další směrnici Šmeralovy politiky po jeho příjezdu do Čech. Fakta, které mu mohl prof. Masaryk nabídnouti, byla jediné s to, aby jim a jeho autoritě vůdce uvěřil.

Takto se vrátil ze Stockholmu vnitřně rozvrácen, zápas mezi svou marksistickou ideologií a zjištěnou pravdou, která také v jeho řeči na kongresu zanechala tolik stop. Tak, jak Šmeral mluvil ve Stockholmu, nemluvil ještě nikdy v životě. Dva světy se v něm srážely: jeden uměle vypěstovaný vlastním rozumem, druhý skutečný, který nebylo možno nadále přezírat.

IV. Napravo nebo nalevo?

Po návratu ze stockholmské konference nastává u Dr. Šmerala další rozvrat v jeho dosavadních názorech na události. Již poměry ve straně samé, kde dřívější internacionalismus byl zatlačen do pozadí hnutím českého dělnictva, v jehož idealistických představách o budoucím státě českém nebylo již nic z toho, co jej dříve vždycky tak ostře lišilo od ostatních vrstev národa, musily mu ukázat, kam až ve svém hodnocení událostí a lidí zaběhl. Tento zvláštní přerod dříve materialisticky orien-

tovaných mass nemohl nepůsobiti zejména na něho, který také uhodl, že se tady děje něco docela jiného, vyššího, třebaš to bylo v naprostém rozporu s marksistickým hlediskem na vývoj světových poměrů. Nesl-li si již do Stockholmu tento nezměnitelný fakt o smýšlení českého dělnictva, o němž také na kongresu mluvil a podle pravdy je vylíčil, bylo u něho potom jen důsledkem jeho zvláštního poměru k massám, že se ihned vzdal všech funkcí, jen aby oposice, která proti němu v srpnu vystoupila, nemohla ho označiti jako škůdce strany. Šmeral pochopil, že prohrál a jeho úmyslem bylo ustoupiti do pozadí a nikterak se nezúčastniti politického života. To se také stalo. Na jeho místopředsednické místo v Českém svazu nastoupil posl. Klofáč, předsednictva klubu sociálně-demokratických poslanců se ujal vedoucí člen oposice posl. G. Habermann a konečně i jeho místo šéfredaktora Práva Lidu bylo potom obsazeno osobností daleko spolehlivější než byl on.

Pak přišel sjezd čs. sociálně-demokratické strany o Vánocích roku 1918. Na tomto sjezdu strany Dr. Šmeral zase po prvé vystoupil, aby se hájil proti obviněním, která na něho byla vznesena. Řeč, kterou na sjezdu pronesl, je vlastně jen jakousi průpravou k jeho pozdějšímu vyznání před Karlem Radkem v Moskvě na počátku roku 1920, kde plně zavrhl a příkře odsoudil své pochybené politické směrnice z let válečných. Přesto, že se před tímto sjezdem aktivně zúčastnil všech akcí Socialistické rady před převratem v jejímž výboru zastupoval stranu soc. demokratickou, setrval na své resignaci a to jak na funkci člena Národního shromáždění a Národního výboru, tak na členství redakce Práva Lidu. To třeba zvláště zdůrazniti jako protiklad pozdějšímu tvrzení, že Dr. Šmeral jen »ze msty« a »z uražené ješitnosti«, že nebyl stranou vyslán do Národního shromáždění a do vlády, přestoupil ke komunismu. Nejlepším dokladem pro vyvrácení této pomluvy buď stenografický protokol vánočního sjezdu, z něhož m. j. je i patrné, že Dr. Šmeral mohl jen chtíti a snad by se byl domohl mnohem vyšších funkcí v republice než všichni ostatní jeho odpůrci, jimž neporušený poměr Dr. Šmerala k dělnictvu, byl jejich osobním aspiracím velmi nebezpečný.

Dr. Šmeral prostě viděl, že tam, kam ho chce strana vyslati, nebyl by vítán a to mu také stačilo. Že však vůbec neodmítal nějak se zúčastniti politické práce v nově vzniklém státě, vysvítá z jeho návštěvy u designovaného ministerského předsedy Dr. Kramáře, který tehdy projevilo velkou snahu zachrániti Dr. Šmerala pro pozitivní práci ve státě. Dr. Kramář se také nikterak nestavěl proti myšlence, aby Šmeral byl za sociální demokracii povolán do první vlády československé, ale při poradě zástupců všech stran, na zásah členů soc. dem. oposice proti Šmeralovi, byl tento návrh definitivně odmítnut. A hned na to boj proti jeho rakušácké politice znova oživil. V českém tisku se vyskytla řada pamfletů od lidí podobného druhu jako byl známý Ferd. Zahrádka a j. jen aby politik rázu Šmeralova byl co nejvíce oddálen funkcím, o něž stáli lidé jiní, méně nebo více kompromitováni než byl on sám.

Naproti tomu je otázka, zda by byl Dr. Šmeral členství v první vládě československé přijal i kdyby odpor proti němu nebyl zvláště. Šmeralovi tehdy záleželo na něčem docela jiném než aby se posadil na křeslo československého ministra. Je to hlavně patrné z toho, jak on, na rozdíl od jiných vůdců dělnictva, po rušných a slavnostních dnech převratových, nezapomínal na své poslání

vůdce lidí, kteří teď víc než před tím potřebovali někoho, kdo by je vedl. Šmeral mohl tak činit tím svobodněji, že nebyl zaneprázdněn funkcemi nového státu a proto také lépe než jiní mohl pozorovat onen zvláštní proces, který se v dělnictvu, po vyprcháání slavnostní nálady, projevoval. Leč i tento moment jeho popřevratové politické činnosti byl potom hodnocen nejinak než jako »štvaní dělnictva proti republice«, což se mohlo zdát lidem, kteří pro každý hospodářský i politický problém měli jeden poukaz a jednu omluvu na — dětské nemoci republiky.

Nebude nadsázkou, když řekneme, že Dr. Šmeral i v této době byl větším oportunistou než všichni ostatní vůdci dělnictva, kteří nepřestávali veřejnost ubezpečovati o socialisačních snahách vlády atd. Nebylo také vinou Dr. Šmerala, že dělnictvo uvěřilo v heslo znárodnění dolů a velkých průmyslových podniků a že se potom dožadovalo splnění tohoto slibu na lidech, o nichž nabylo přesvědčení, že to mohou udělat. Jsou známé řeči Dr. Šmerala, v nichž dělnictvo upozorňoval, že právě tyto socialisační otázky nelze provést přes noc a že jejich uskutečnění je závislé na politické moci, které si dělnictvo na buržoasii vynutí. Že přitom o buržoasii nemluvil nikterak lichotivě, bylo vlivem jeho nové politické koncepce, jež také plně odpovídala náladám mass, které ho také čím dál tím víc tlačily do opozice proti oficiálnímu vedení strany. Šmeral v této době jako by znova politicky ožíval a nebylo náhodou, že se potom víc díval za hranice než na poměry ve vlastním domově. Situaci, která v Československu nastala po utvoření t. zv. rudo-zelené koalice, posuzoval již z jiného hlediska světové politiky a nebylo divu, že to, co na svých cestách v této době viděl a slyšel, mnoho přispělo k tomuto jeho politickému ožití, v němž opět nalézal sama sebe.

Již setkání s Karlem Liebknecem v Berlíně, které opět možno označiti jako osudové, rozhodlo o jeho dalším politickém postupu. Především v otázce sověťového Ruska a komunismu vůbec. Neboť, zachovával-li Šmeral až dosud k Rusku jakousi opatrnou a možno říci: vyčkávací zdrželivost, která byla diktována jednak nešťastným vystoupením Aloisa Muna a j., jednak nejistotou, co přinese zítřek, nyní, po rozmluvě s Liebknecem, nemohl již býti na rozpacích, co třeba činiti. Osobnost Karla Liebknechta byla mu najednou dostatečnou zárukou, že to, co i on cítil a čím si odpovídal na všechny otázky poválečného chaosu v Evropě, je správné a že jen takovým způsobem lze z něho najíti východiště. Liebkněcht, fanatický zastánce ruských sověťů a výsledků ruské revoluce, mohl Šmeralovi konečně i nabídnouti fakta o něž jeho chladný mozek teoretika vždycky usiloval, měl-li uvěřiti. A právě tato fakta bylo možno užítí v Rusku.

Šmeral také neváhal a do Ruska na počátku jara roku 1920 odjel. Osudovost jeho politiky měla býti touto cestou dovršena.

V. Šmeral — romantik.

Je dobře, že Šmeral svůj první šestinedělní pobyt v sověťském Rusku zaznamenal ve způsobu deníku, který hned po svém příjezdu z Ruska vydal v knize pod názvem Pravda o sověťském Rusku. Je to dnes jedinečný doklad o jeho romantičnosti, kterou byl hned po překročení sověťských hranic ovládnut a které se nezbavil ani doma, když deník připravoval do tisku. Otázku, jak se mohlo státí, že on, člověk do jisté míry velmi chladný,

skeptický a svrchovaně zvědavý se mohl tak najednou nadchnouti až do okouzlení nad tím, co v Rusku při této své první návštěvě viděl, možno řešiti především stavem v němž se Šmeral po převratu octl. V minulé kapitole jsem to nazval jeho politickým ožitím, t. j., že Šmeral po své velké prohře, kdy takřka nevěděl, čeho by se chytil, najednou objevuje nový svět, jehož skutečnost byla nejen patrna, nýbrž vrhala ostré světlo na poměry v celé Evropě. Konečně nic nemohlo býti jeho marxismu, jehož se nevzdával, bližší než právě to, co se dělo v Rusku. Tady byl marxismus zákonem, jediným základem na přeměnu lidské společnosti, v němž, jak výsledky ukazovaly, nemělo býti nic polovičatého ve smyslu marxismu II. internacionály.

Šmeralovo přesvědčení, že poválečná doba je doba revoluční a že je nyní na proletariátu celého světa, aby si vytyčil velké revoluční cíle, pro něž třeba s buržoasií bojovat, bylo krátkým jeho pobytem v Rusku jen utuženo. »Proto jedu do Ruska« — pravil v Moskvě Karlu Radkovi — »abych přímým dotekem s revolucí ruskou sám sebe ještě jednou kontroloval, zvýšil pevnost svého přesvědčení a posílil svou odvahu...« Co chtěl Šmeral u sebe, jak řekl, kontrolovat, je vlastně otázkou. Neboť do Ruska odjížděl ne hledat a poznávat, nýbrž uvěřit a tato víra ho již neopustila od chvíle, kdy vstoupil na ruské vyslanectví v Revalu. Kdyby byl jel do Ruska jen za poznáním, za kontrolou sebe sama, nemohl by již při prvním styku s ruskými soudruhy přestatí býti Šmeralem, t. j. mužem, jehož konečný soud o věcech padne tenze tehdy, když už všecko viděl a zevrubně promyslil. Je proto tím víc podivné, že muž, který s takovou umíněnou tvrdohlavostí dovedl odmítati návrhy Masarykovy a Benešovy, najednou, jen z toho, co viděl v kanceláři revalského vyslanectví, je do té míry nadšen, že potom další jeho cesta Ruskem není již nic jiného než radostnou odou, vyjádřenou hned v předmluvě knihy: »Novarum rerum nobis nascitur ordo — nových věcí rodí se nám řád!« To již není ten Šmeral, jak ho známe z let předválečných a válečných. Do Ruska v jeho osobě přichází kdosi, jehož dřívější zklamání bylo tak velké, že nyní, má-li politicky vůbec nějak žítí a se uplatnití, je ochoten přijmouti a uznati všecko, nač přijde. Proto také s takovou otevřeností, ba možno říci: radostnou dychtivostí se vyznává před Karlem Radkem ze svých minulých činů válečných a skoro jako by prosil za rozřešení, jehož se mu potom v plné míře dostává.

K dovršení jeho okouzlení pak chybělo setkání s vůdčími lidmi ruské revoluce a to, jak tito s ním jednali. Jak Šmeral v této době téměř sugestivně podléhal dojmům ze styků s lidmi, kteří v revoluci něco vykonali, o tom snad nejlépe svědčí jeho poznámky o Gáně Maligině. Prostá, 24letá dívka, zvaná »psem revoluce«, vyvolává v něm tolik teplých, skoro lyrických vznětů, které u něho byly vždycky velkou vzácností. Věnuje-li Trockému s počátku jen poznámku, s povšechným citováním jeho řeči na odborovém sjezdu, tím víc se potom zmiňuje o Bucharinovi, Lunačarském a ovšem o Leninovi.

Bucharin »teoretik revoluce«, je pro Šmerala autoritou ve všech otázkách, které tvoří komplex problémů, jichž sověťy musí překonatí, má-li se jim jejich dílo podařiti. Každý jeho výrok přijímá a bez jakékoli poznámky uznává, rovněž tak jako s velkou radostí uvádí Bucharinovu kritiku své řeči, kterou pronesl na oslavném večeru padesátých narozenin Lenina v Petrohradě. S dosti učiněním také cituje lichotivý výrok Zinověvův o so-

bě, když při jisté příležitosti znova veřejně odsoudil svou oportunistickou minulost a své chování se za války. Šmeral ve styku s ruskými soudruhy je stále jaksi vnitřně nucen ukazovati na sebe jako na nehodného účastníka jejich velkého díla, což činí hlavně z toho důvodu, aby — jak sám přiznává — čerpal odvahu k práci v budoucnosti.

Jeho setkání a rozmluva s Leninem potom jen dovršila okouzlení, které ho zároveň nutilo k srovnávání, jak docela jinak byl přijat lidmi, kteří měli mnohem víc práv vytýkati mu jeho minulost než někteří lidé doma, o nichž se konec konců vědělo, že nebyli lepší než on, »zrádce národa« a pod. Na příklad takový Lenin. Mohl-li od někoho čekati výtky, byl to jistě tento vůdce ruské revoluce, nekompromisní, drsný bolševík, proti němuž se Šmeral právem mohl považovat za provinilce. A vida, tento muž, jehož soud by byl Šmeral přijal bez odmluvy, vyhledá ho v davu lidí, za ruku si ho vede do ústraní, kde by mohli nerušeně hovořiti a první jeho slova jsou: »Znám vaši minulost, znám váš vývoj, o tom netřeba hovořiti«. A nejenom to. Lenin, což Šmerala zejména dojala, považuje ho za rovnocenného sebe sama, vyptává se ho na řadu podrobností jak z Československa tak odjinud a jeho názory přijímá bez jakékoli povýšenosti člověka stojícího v čele celého sovětského Ruska.

Je proto víc než pochopitelné, že Šmeral i kdyby byl v Rusku viděl leccos pohoršlivého, nemohl neuvěřit, že tady je opravdu nový svět, k jehož uskutečnění je třeba i doma pracovat. Z Ruska se také vrací Šmeral zcela jiný, sebevědomější, neboť teď se mohl tím lépe orientovati v našich politických poměrech, na něž se již díval z nadoblačné výše výsledků ruské revoluce. Náleželo také k jeho starým politickým vlastnostem, že na rozdíl od Muni a j., kdož se vrátili z Ruska jako věřící, nestal se z něho zaslepený agitátor, který zavrhuje vše, co bylo v jeho domově, nepřestává ukazovat a hlásat příchod sociální revoluce, jež rázem učiní konec poválečné mizerii proletariátu. Role, kterou Šmeral po svém návratu z Ruska u nás hrál, byla mnohem prostší, ale možná, že tím víc přesvědčující pro ty, kdož neuvěřili zprávám o jeho »závazcích v Moskvě« a vyslechli jeho profesorsky suchý výklad o tom, co v Rusku viděl a slyšel. Konečně i způsob, jak se Šmeral choval k sociálně-demokratické levici, jejíž existence se čím dál tím víc projevovала v jednání i opatření dosud jednotné strany, nám ukazuje, že ničeho nebyl tak dalek, jako nějakého napodobování ruského vzoru.

Třebas jeho láska a obdiv k sovětskému Rusku neochabovala, nicméně v shromážděných dělnictva stále opakoval svou thesi o poměrech ve střední Evropě, kde jakékoli kopírování ruských metod by musilo buď dříve nebo později narazit na překážku. K tomu ho především vedla situace, která nastala po zdolání revoluce v Maďarsku a v Německu. Šmeral je si docela dobře vědom odpovědnosti, které by se nevyhnul, kdyby měl souhlasiti s názory některých lidí ze soc. dem. levici a proto všechno své úsilí soustředí k tomu, aby tyto zaslepené horlivce udržel na uzdě. Šmeral i po návratu z Ruska zůstal v podstatě pravičákem, oportunistou, pro něhož předpověď příchodu sociální revoluce, měla sice platnost, ale dokud neviděl splněny aspoň její předpoklady, čekal třebas poměry ve straně sociálně-demokratické se čím dál tím víc přirostřovaly. Konečně, aby Šmeral sám byl dal pokyn k něčemu, co se v soc. dem. levici již zcela vážně připravovalo, aby se dokonce postavil v její čelo,

k tomu by byl musil přijíti impuls přímo od massy dělnictva a nikoli od několika předních lidí levice. Trvala-li většina příslušníků soc. dem. strany na jednotě strany, čelíce každému pokusu o roztržku ať zleva nebo zprava, nemohl on, marxista, věřící v massy, jež pro něho byly »hybnou silou dějin« udělat nic jiného než se plně podříditi jejich přání.

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

Jar. Adlof:

Svět a Slovanstvo v číslech.

I.

V doslovu sborníku »Slovanstvo«, vydané před válkou, čteme slova velice výmluvná nejen pro tehdejší dobu, ale i pro dnešek, pro přítomnost. Bude proto na místě zastavit se u nich. Píše se tam:

»Přítomná kniha o Slovanstvu postrádá kapitoly o poměrech hospodářských. Veškeré snahy redakce opatřiti ji byly bezúspěšné (podtrhuji sám). Redakce a vydavatelstvo stály pouze před dvojí možností: buď čekati s vydáním spisu až se skutečně podaří obohatiti jej i článkem o poměrech hospodářských, ovšem na újmu statí hotových a jejich spisovatelů, nebo vydati to, co bylo hotového, tak, aby veřejnosti slovanské se dostalo odborného poučení aspoň o většině kulturních otázek slovanských.«

Dvě věci jsou tu k vyzvednutí: redakci by byl stačil jeden jediný článek na všechny ty složité poměry hospodářské a přec: ani ten jeden jediný článek nebylo přes všechnu snahu možno sehnati!

Před válkou tedy nejen mohla, ale, žel, i musila vyjít největší kniha o Slovanstvu s popisem Slovanstva jen s hlediska historicko-politicko-literárního! A dnes (1928), deset let po světové válce není tomu o mnoho lépe v našich znalostech Slovanstva. Bylo sice již ohlášeno kolikrát, že vyjde to i ono, byla již i ohlášena kniha, kde budou prý všechna statistická a podobná čísla o »Slovanstvu hospodářském«, byla již ohlášena jména odborníků, ale čas letí a kniha dosud nevyšla. Musí se tedy čtenář spokojiti tím, co přináším v této knize, sám neodborník, z různých odborných knih cizojazyčných i časopisů.

Byl by ovšem omyl a nerozuměl by mi ten, kdo by myslel, že chci bráti věci slovanské s hlediska materialistického, tak nějak ve smyslu Darwin-Marxově.

Národohospodáři mohou, ba dokonce snad mají vidět většinou jen ty lidi, kteří »pěstují, vyrábějí a dopravují«, ale pěstování, vyrábění a doprava je jen jedna stránka lidí i věcí. Jsou na světě i jiní lidé a bývají někdy i většími činiteli v dění světa než třída těch, kdo jen pěstují, vyrábějí a dopravují věci nebo než ti, kdo »jen jedí a množí se«.

Svět není jen jeden, světů je na světě víc! Tuto thesi netřeba snad zvlášť hájit, tuto thesi třeba jen patřičně rozvést. Každý Slovan i Neslovan má svůj svět, tu bohatší, tam chudší, ale snad je v tom něco logiky, přihlédneme-li nejprve k »světu obyčejných lidí« a k »světu obyčejných věcí« a teprve pak k světu — básníků, literátů a historiků slovanských! Tak hle-

dím aspoň na svůj úkol, na svoje »hledání slovan-
ského místa ve světě«.

V číslech neleží hlavní problém světa, čísla nestačí
vystihnout, proč jeden muž dovede přemoci deset jin-
ných i dvacet, čísla nám nevysvětlí, proč jedno zrno
dává užitek třicátý a jiné šedesátý a jiné stý! Čísla
nám jen tuto pravdu o osivu zušlechtěném nebo ne-
zušlechtěném pomohou vyjádřit!

Proto jenom pustil jsem se, ač laik, do světa čísel,
jenom proto pokouším se doplnit tu kapitolu, kterou
před válkou nebylo možno schnat a kterou po válce
dosud z povolanych odborníků nikdo nenapsal.

Mnoho Slovanů již chtělo stavět říše a veleříše, ale
nepočítali, zdá se. Připomeňme si slova písma:

»Nebo kdo z vás jest (Slovanů!) chtěje stavěti věži,
aby prvé sedna, nepočel nákladu, má-li to, zač by ji
dokonal? Aby snad, když by základ položil a doko-
nati nemohl, všichni, kteříž by to viděli, nepočali se
posmívati jemu, řkouce: Tento člověk (Slovan!) počal
stavěti a nemohl dokonati.«

A mnoho Slovanů již chtělo bojovat proti »odvěkým
svým nepřátelům«, ale zdali vždy vyhráli? Nebude do-
bře připomenout si slova Písma?

»Aneb který král (slovanský!), bera se k boji proti
jinému králi, zdalíž prve nesedne, aby se poradil,
mohl-li by s desíti tisíci potkati se s tím, který s dva-
ceti tisíci táhne k boji proti němu?»

Sic jinak, když onen ještě podál od
něho byl, pošle posly k němu, žádaje
za to, což jest ku pokoji.«

Stavět? Bojovat?

Počítejme nejdřív!

O Rusku co šestině zeměkoule.

»Na šestině zeměkoule vlaje dnes
rudý prapor! Na šestině zeměkoule
zpívá se dnes dělníky-vládcí naše
píseň, internacionála! Na šestině ze-
měkoule v sovětském Rusku zvítě-
zila dělnická třída nad buržoasií,
nad šestinou zeměkoule vládne dnes
proletariát.«

Z májové řeči jednoho komunisti-
ckého poslance (1928).

Lze stavět na »Rusku šestině světa«?

To o té »šestině světa« není čistě komunistická na-
uka, to dávno před Leninem říkali ruští buržujové
také. I v literatuře se o tom dočteme, na příklad v Ho-
lečkově »Zájezdu na Rus« z let devadesátých praví
nadšená ruská vlastenka (podle nynějších ruských po-
jmů řekli bychom »buržujka«) Marie Leontěvna: »My
house is my castle, pravíte, můj dům, můj hrad, podle
anglického, ale já na to: celé Rusko, šestý díl
zeměkoule, is my house, my castle.«

Ale ať již je to nauka komunistická či buržoasní,
mezi Slovanstvem se ujmula a tak jako se na ní těšili
kdysi ruské děti předválečné, tak se jí utěšují i ruské
dětí dnešní. I česká komunistka paní Majerová ve své
knize »Den po revoluci« těší se jako malé dítě z toho,
že když už ne celá země, tedy aspoň celá jedna še-
stina zeměkoule zpívá Internacionálu.

Popatřme tedy, zda bychom se nemohli i my mladí
Slované potěšit tím, že Rusko = šestina zeměkoule, zda
bychom nemohli z této nauky čerpat nějakou zvláštní

slovanskou naději, zda bychom nemohli na tom ně-
co postavit!

»Rusko, šestý díl zeměkoule!«, tak nám je předsta-
vují někteří. Podívejme se tedy, pokud je to pravdou
a pokud by to snad nemohlo být též jinak. Staří Slo-
vané někteří nemluvili o šestině, ale o sedmině světa.
Tak na př. ještě v cestopise Serváce B. Hellera (»Ma-
tice Lidu«) z r. 1868 čteme tyto pro tehdejší dobu cha-
rakteristické věty:

»Obrovská tato říše (t. j. Rusko) tvoří takřka sama
o sobě svět, jest větší, nežli kdyby byly všechny svě-
tové říše od Cyra a Alexandra Velkého až na Čingi-
schána Tamerlána a Napoleona, majíc rozsáhlost sko-
ro třikrát tak velikou, jako jest celá Evropa a obná-
šejíc sedmý díl vší pevniny zemské.«

Pusťme z mysli co říkají nadšení řečníci a řečnice a
poučme se o pravdě od odborníků, pohledme na to, co
říkají nekompromisní čísla:

Veškeren povrch zeměkoule měří na 509,950.000 km²,
zatím co povrch Ruska sovětského měří necelých
20,828.000 km², je tedy mluvení o »šestině z e m ě k o u-
l e « nebo o šestině »s v ě t a « naprosto nepravdivé potud,
pokud pod určitým slovem myslíme určitou
v ě c. Ale někdo mohl by v mé snaze po přesnosti vi-
dět třeba nějakou sofistiku, které jsem dalek. Je jisto,
že všichni, kdo mluví o Rusku co šestině nebo sedmině
světa myslí tím jen svět pevniny zemské. Poučme se
tedy o pevnině zemské, abychom se přiblížili ve svém
hledání co nejvíce pravdě.

V zeměpisných atlantech stojí čísla pro plochu pevné
země a plochu moře v poměru 70:6% moře a 29:4%
souše, jinak 360:15 mil. km² moře a 149:8 mil. km²
pevniny. Vezmeme-li tedy plochu dnešního Ruska 20
mil. km² a plochu pevniny 149 mil. km², těžko můžeme
tvrdit, že Rusko je šestina světa; ba ani plná sed-
mina není!

Ale s nadšenci pro ruskou velikost nepořídili bychom
asi ani s těmito nespornými čísly. Nadšenec pro ru-
skou velikost bude prostě počítat nikoli »všecku pev-
ninu na zeměkouli«, on bude počítat jen pět dílů svě-
ta, totiž pevninu Evropu, Asii, Afriku, Ameriku a
Australii a zmenší si tak pevninu a dojde pak k čí-
slu 129 mil. km², ke kterému číslu těch ruských 20
mil. km² má se již přibližně jako jedna k šesti.

Celý vtíp je v tom, že je potřebí nepočítat pev-
nou zemi pokud je okolo pólů, protože stejně je to
pevnina neobývaná a naopak počítat dobře
všecky ty kilometry sibiřské, protože stejně je to z nej-
větší části pevnina — obývaná???

Tu je právě jádro celé téhle otázky!

Zeměpis nás učí, že na severu Sibíře jsou neobyvatelné
tundra, půda prý je na severu zamrzlá místy až do
hloubky 200 metrů, střední pás tvoří obrovský prales
tajga, široký prý 2000 km a dlouhý 4800 km, pro-
střahající se mezi 55°—65° (břízy, cedry, smrky, modří-
ny, bažiny) a teprve nejjihnější část Sibíře tvoří ste-
pi a vůbec krajina obyvatelná.

»Sibiř země zázračné budoucnosti!«, tohle heslo má
i u nás své hlasatele, jenomže na několik těch nad-
šenců přichází asi tak zrovna stotisíc československých
legionářů, kteří tou Sibíří projeli aniž by je ta Sibíř
o své zázračné budoucnosti dovedla přesvědčiti do té
míry, že by tam chtěli zůstat nebo že by
se tam chtěli houfně vracet!

Snad, možná že má Sibiř budoucnost! Proč by neměla, každá země má svou budoucnost. Americké stepi měly budoucnost tenkrát, když se po nich proháněli jen bisoni a Indiáni, domorodci. Bisoni a domorodci vyhynuli a Amerika té své budoucnosti dosáhla! Přišli noví lidé!!

Snad, kdož ví, vyhynou v Sibiři vlci a medvědi a — domorodci! Snad přijdou noví lidé, snad přijde nový Varjag a Sibiř dosáhne té své proroky předpovídané budoucnosti, snad — ale dnes je dnes a zítra je zítra, dnes slyšíme ze Sibiře takové zprávy, jako že tam, na př. objevili 1926 nové mohutné horstvo, horstvo větší územím než Kavkaz, východně od řeky Lény, že tam objevili zapadlé vesnice, neznající nic o válce světové, že tam objevili zlato a hned zase platínu a kdo ví co ještě.

Jen jedno jsme neslyšeli: že se tam někde objevili — noví lidé, lidé, kterým nesporně připadne budoucnost!

Rusko jen sedmina ve světě km² pevné země!

A tak nám mladým Slovanům pranic nepomůže, patřili ze 148 mil. km² pevniny Rusku jedna slabá sedmina, 20 mil. km²! Spoléhat na tuhle plochu, spoléhat na plochu tunder a ohromné neúrodné tajgy bylo by bláhovostí stejnou, jako je bláhovost komunistky, která věří, že »celá šestina zeměkoule« zpívá její oblíbenou písničku Internacionálu! Kdo by to v té tajze zpíval, — bydlí-li tam ponejvíce medvědi?

Plány, které by počítaly se stavbou na »Rusku — šestině světa«, musely by se pořádně zmenšit již v ploše! Čísla další pak ukáží nám, že v jiných světech Rusko, ba i celé Slovanstvo dohromady má rozměry mnohem a mnohem skromnější než aby se dalo mluvit dokonce i o té »sedmině světa«!

V počtu lidí Rusko jen třináctý díl světa!

Z jednoho tisíce lidí na světě je více než polovina, 562 Asiátů, pak 245 Evropanů, 117 Američanů, 70 Afričanů a 4 Australci. Abychom porozuměli tomu, proč Rusko klesá najednou tak se »svého šestého místa«, musíme si uvědomiti prostě několik čísel o tom, jak která země je průměrně obydlena na km².

Lidí je tolik na světě, že průměrně jich přijde 14 na 1 km², ovšem hustota obyvatelstva v jednotlivých zemích kolísá podle »vyspělosti země« nebo podle vyspělosti obyvatelstva (průmysl na vysokém stupni nebo zemědělství, obchod, jindy zase zvlášť výhodné podniky). V Evropě je průměr 45 osob na km², v Asii 23 osob, v Americe něco přes 5 osob (v severní 6.2 v jižní 3.8), v Africe ani ne 5 osob (4.4), v Australii sotva jedna osoba na km².

Rusko evropské je v tomto průměru za Evropou, má průměr 23 osob na km², Rusko asijské, Sibiř, je v tomto průměru za Asií (asijský průměr 23 osoby, ruský průměr 2(!) osoby na km²!). Z těchto nízkých průměrů pak ovšem těžko přijít k vysokým číslům, která by opravňovala naše slovanské iluze o tom, že »máme šestinu světa«.

Svět lidí vyjádřen je číslem 1.860 až 1.890 milionů lidí (1926—1927). Počet všech obyvatel Ruska dnes odhadován je na 143 mil., nemůžeme tedy přiznat Rusku ve světě lidí vyšší místo než třinácté!

*»Veliké« Rusko ve světě velikých měst.
Také »šestina světa«?*

Pro charakter, povahu té oné země příznačná jsou i čísla ze světa měst více než milionových, ač již některá čísla ukazující poměr měst a venkova jsou zajímavá.

V Anglii žijí na př. asi tři čtvrtiny obyvatelstva v městech, v Německu asi polovina, v Rusku podle posledního sčítání jen 17 procent obyvatel.

Měst více než milionových je (1926) 52 a bydlí v nich asi 65 mil. lidí. Veliké Rusko, »šestina světa« je reprezentováno mezi velikými městy dost špatně, jeho hlavní město, Moskva, je až na desátém místě s 1,850.000, zatím co New York má 9,025.000, Londýn 7.6 mil., Paříž 4.5 mil., Berlín 4.1 mil., Chicago 2.9 mil., Osaka 2.1 mil. a Tokio, Filadelfie a Vídeň něco málo více než Moskva.

Druhé největší město ruské (Petro-) Lenin-grad je s 1.2 mil. až na místě dvacátém, zatím co před něj dostalo se jiné město, mladé město Fordovo, Detroit na místo osmnácté!

Jen dvě milionová města mezi třiceti dvěma, jen tři miliony obyvatel v nich mezi šedesáti pěti miliony! Máme věřit na to, že Rusko »dobude si svou šestinu světa«, když právě v těchto číslech poprvé dotýkáme se toho, co chtěli bychom později rozvést pod nadpisem »metoda Ford — metoda Lenin«!? Město Leninovo a město Fordovo!!!

Nehledají i města své místo ve světě?

LITERATURA A UMĚNÍ

Josef Kodíček:

K diskusi o Panevropě a německých filmech.

Za normálních okolností jest nacionalismus samozřejmostí a není vůbec v odporu k mezinárodnosti. Nabude-li však jeho kult takových rozměrů, že jsou obviňováni i mužové jako jest Masaryk a Beneš, jako jsou umělci a spisovatelé na nichž spočívá do značné míry živá národní kultura z vlažného citu národního a škodlivého světoobčanství — jest jistě ve způsobu, jímž se tento nacionalismus u nás vyžívá, něco vyšinulého a nezdravého. Obvinití kulturního pracovníka z nevlástenectví, jest jistě vážnou pohanou, neboť čí prospěchu jest věnován jeho životní zápas, vniterné úsilí, všechna veřejná práce, ne-li rozmnožení národních statků duchovních a mocenských? Do jakého řečiště ústí bezprostředně dílo každého opravdového duchovního pracovníka, ne-li do řečiště národního ducha a národního bohatství? Výtka nevlástenectví obsahuje vlastně výtka národní zrady a musilo by na ni býti odpověděno nejrozhořčenější obranou, kdyby dlouholetým zneužíváním nebyla prostě seslabena citlivost v těchto věcech.

Nacionalismus jakožto projev životné vůle, sublimesané v určitou mravní idealitu; jakožto prožívání určitých životných skutečností — rytmus a ráz vnitřních zážití; konečně jako mravní příkaz úchovy a obrany určitých biologických a mravních statků, nemůže ani ve své platnosti a oprávněnosti býti popírán. Jest stupňováním

osobnostných rysů, ktoré žijú v každom plnom individuu. Tato platnosť nacionalizmu není snad ani nikým popírána.

Problémom stáva sa oprávnenosť nacionalizmu tehdy, je-li z něho vyvozován takřka výhradný obsah všeho duchovního úsilí, je-li z něho činěna tak naprostá hodnota, že před její vahou mají ustoupiti všechna jiná hlediska skutečnosti a je-li prohlášen takřka za výhradný obsah všech opravdových národních příslušníků.

Jest zajímavo, že spory o nedostatek národního ducha jsou mnohem méně živé v okruhu statků hmotných a technických, než duchovních. Výměna statků v oboru národního hospodářství, v průmyslu i obchodu děje se bez námitek na podkladě účelnosti a prospěchu; prostě věčně. Vývoz a dovoz hodnot hmotných zřídka jen naráží na spory národnostní. Český i německý průmysl a obchod spolupracují celkem klidně bez národnostních rozepří, (pokud i zde hlediska politická nejsou někdy vítaným zesílením egoistické posice). V technice nacionální hlediska takřka odpadají. Na nejvýznačnějších technických výtvorech jsou účastny pracovníci a vynálezci četných národů a ještě žádné české automobilové továrny nebylo na příklad vytčeno, že k výrobě svých motorů používá zkušenosti, výtěžků a vynálezů všech národů. Jen v oblasti tvorby duchovní a v politice jest uplatňováno hledisko nacionalismu v takové míře, že se často soudci a kritikové ptají nejprve po nacionálním rázu díla a teprve v druhé řadě po jeho ceně.

Teoreticky pravý nacionalismus není v protikladu pravému světoobčanství. V teorii také i nejzuvětší šovinismus nepřiznává se ke své povaze a tvrdí, že ani integrální nacionalismus neuzavírá se čínskou zdí proti národům ostatním, že není pramenem jeho nenávisť, nýbrž láska k vlastní osobitosti, která nemusí být a není prý nepřátelská osobitostí národů druhých. Ve skutečnosti však sta a sta projevů tohoto žhavého nacionalismu jsou tak podobna obtáčení čínskou zdí a nenávisť, že spíše rozeznáš vejce od vejce, než tento nacionalismus od zlobnosti a nevráživosti.

Ani největší a nejdůslednější světoobčan nepopírá, že nacionální vědomí může býti a jest často pramenem opravdové lidské tvorby, pokud jest projevem vnitřního a svěbytného prožívání skutečných věcí světa. Jako nepopírá váhu osobnosti, nepopírá ani význam a váhu národního charakteru pro rozmanitost a bezprostřednost lidské činnosti. Proti čemu však světoobčanství nutně se vzpírá, jest to, že rys nenávisť, hašteřivosti, umělého uzavírání se převažuje v onom nacionalismu, který jest směrnicí stran politických. Tyto vlastnosti lze měřiti a takřka fyziologicky zjišťovati u nacionalistů všech národů. Lze dokonce říci, že tito nacionalisté všech národů tvoří ve světě jakýsi národ nový. Při vši vzájemné bojovnosti jsou si tito nacionalisté tak podobní, jako jsou si na světě podobní zástupci určitých stavů. Na příklad nekaři, holiči, řezníci. Vezmete-li typického německého hakenkreuzlera a postavíte vedle něho typického vlastence českého, něšného na své vlastenectví, seznáte snadno, že jsou si tito dva zástupci různých národů rázem prožívání světa, morálkou, způsobem nervové reakce na mnoho věcí na této zemi mnohem podobnější, než jest německý šovinista podoben na příklad Goethovi a český vlastenec Smetanovi. Podobnost šovinistů všech národů, blízkost způsobu jejich boje proti světoobčanům a mezinárodním zrádcům v jejich vlastech, jsou nápadny.

Ráz myšlení, instinktivní cítění a nervová reakce na věci tohoto světa spojují šovinisty všech národů, zdánlivě si tak nepřátelské. Typická jest pro ně nadprůměrná dráždivost vůči jevům druhých národů a podivuhodná schopnost viděti projevy druhých národů jen z omezeného a přechasto zkřiveného hlediska, které si snadno nalézá podnět a důvod pro svou vlastní nechuť. Lidé i kultury národů mají jistou voluminóznost, na kterou jest možno míti řadu pohledů. Na věci života lze pohlížeti s různých stran: s výše, z nížin, z prava a leva, podle toho, jaký pohled si vyvolíme. To však, jaký pohled si vyvolíme a v jakém zorném úhlu vidíme a žijeme, jest příznačné pro povahu a ráz člověka. Způsob vidění charakterizuje často více člověka, který hledí, než která, na kterou zírá.

Tak lze pohlížeti na národy z nejrůznějších poloh zra-ku a ducha. Jest možno na příklad na Angličanu nenáviděti výbojnou tvrdost, racionálnost, chlad krve, formální morálku, dravý zdravý chrup, ale jest možno i milovati čestnosť, rovnováhu instinktů, nevyrovnatelný humor, smysl rodinný, kult ženy a jas harmonisovaného života. Při pomyslu na průměrného Francouze jest možno mluvit o úpadkové, nebo zase vytríbené sensibilitě, o sobeckosti a lakomé šetrnosti, nebo o životní zkušenosti, lehkosti a racionálnosti, s nimiž se už Francouz rodí na svět. U Němců je možno míti na mysli jen odporný typ poddůstojníků, maloměšťáků a kantorů, neeleganci a surovost, krutost a výbojnost, mechanisovanost a subalternost části tohoto národa, nebo lze viděti prostotu, pracovitost, metafyzickou zápasivost, úžasnou produktivitu hudební a filosofickou, čestnosť, pokrokovost a spolehlivost, ba i naivní dobrotivost jiných vrstev tohoto národa, z jehož bahna zrodilo a rodí se tolik květů. U Rusů lze viděti špinu, rozkladnosť a barbarskou krvežíznivost, nebo velkou blízkost božskosti, přírodě a jedinečnou plnosť a genialitu životního citu. A tak lze pokračovati až k Indům a Číňanům a Japoncům a všem ostatním národům, neboť všechny jsou nízké a veliké současně, všechny lze nenáviděti i milovati, podle toho s kterého hlediska na ně hledíme, jak sami jsme uzpůsobeni, co z nich k nám hovoří přibuzenstvom nebo nepřátelsky. Čím více a hloub kdo poznává národy, tím opatrnější je v soudech o nich, tím jasněji vidí, jak protikladné síly v nich zápasí, jak ve všech sváří se výše s nízkostí, jak nemožno jest zachytiti kterýkoliv jedinou formulí a jak jedině v nich zřídka kdy plně souhlasí s představou, vyabstrahovanou z jejich celků.

Jisto jest tolik, že čím kdo jest povahy nižší, tím snáz jest nakloněn viděti stránky národů, dráždiví k podezření a nevráživosti a že čím vyšší jest způsob vnitřního života jedince, tím více se kloní k tomu, aby ve všech viděl nositele života, kteří po svém obohacují zápasem svým lidskost a věčnost na této zemi.

Vytýká-li nacionalismus kulturnímu a duchovnímu životu u nás, jako se děje v diskusi o Panevropě a o německých filmech v Praze, že falešná mezinárodnosť ubíjí v Čechách národní tradici, že od převratu »nevidíme téměř ani jeden zjev, aby se umělec mladé generace postavil do služeb národní myšlenky«, že »v malířství na příklad není pokračovatelů Josefa Mánesa, Alše Hynaise, Myslbeka a jiných právě tak jako v literatuře není pokračovatelů Němcových, Jiráskova, Sv. Čecha a nekonečné řady starších národních spisovatelů a v hudbě, že rovněž není pokračovatelů Smetanových ani Dvořákových«, jest tato výtka šefredaktora Národních listů za prvé zholá nesprávná,

(neboť ve všech odvětvích umělecké práce nalézáme umělce národně orientované a opravdu tradiční pokračovatele národních předchůdců), ale jest to i výtka nesmyslná. Národní literatura a umění nemohou vzniknouti programem, nýbrž prožitím, procítěním a přetvořením skutečnosti, kterou umělec prožívá. Tradice nevzniká z programu, nýbrž silou a intenzitou výtvořů, které na sebe navazují spíše neuvědoměle, než podle ideologické volby. Nejnárodnější umělci vytvořili nejnárodnější díla velmi často proti domácímu prostředí a z podkladu cele mezinárodního. Byronovec, Mácha, Wagnerovec, Smetana byli právě prostředím provincionálního nacionalismu obviňováni z nedostatku národní tradice, ačkoliv jsou to umělci nejtypičtější čeští. Jest v pravdě neuvěřitelné, jak stále znovu musí se opakovati, že umělcova souvislost s projevy nejpokročilejšího ducha světového jest prostě vniternou a technickou nutností a že nikterak nemůže býti na závalu národní platnosti, významu a národním charakteru jeho díla; že nejsou vnější orientace, »obsah« a thema, rozhodnuty pro národní platnost umělcovu, nýbrž že národní význam díla jest vytvářen jen lidskostí, inspirací, silou vidění, velikostí života a krásou, novostí, jedinečností formy.

Hlasatelé nacionální orientace v literatuře a umění bojí se, aby mezinárodností nebyl ukolébán národní cit, jímž po staletí národ žil a aby nebyla porušena souvislost s dobami zápasu o národní samostatnost. Ale na jednu tradici českého kulturního života, pokud byl reprezentován nejlepšími svými představiteli, zapomněli: Jest to tradice úcty k duchovnímu a uměleckému projevu, ať pochází odkudkoliv. I v dobách oprávněných obav o národní bytí nebylo na př. dobře myslitelné, aby se bojovalo proti uměleckým dílům jen proto, že jsou německá. Tato tradice byla bohužel opuštěna našimi nacionalisty. Nenávisť a zaujatost s níž se komentují a kritisují díla jenom proto, že jsou z oblasti politicky nepřijemné, jest netradiční novinkou v našem kulturním životě, schopnou způsobit českému kulturnímu životu nejen hanbu ve světě, ale i skutečnou škodu národnímu rozvoji. Jest nemožno uzavíratí se tvorbě osmdesátimilionového národa a jest hanbou zatahovatí výsostné výtvoří lidského ducha jako je devátá symfonie Beethovenova do kalu stranických národností štvanic. Naprosto netradiční a nový jest způsob šovinistické zaujatosti, která zavedla na německou dramatickou tvorbu numerus clausus, která nedovoluje německého programu v obecním domě pražském při oslavě Schubertově, která se rozpomíná na to, že cizí filmy ukolébají širokou veřejnost do falešné mezinárodnosti teprve tehdy, když se hrají první zvukové filmy německé, která však klidně polyká desítky a sta dramatických děl i filmů anglických a francouzských, i když jsou to díla nejnižší umělecké úrovně.

Národní instinkt širokých vrstev dobře cítí, že jako se historickým vývojem rozšiřují hranice hospodářského života z vesnic do měst, z měst na hranice zemí, z hranic zemí na hranice států, z hranic států na světadíly, tak že rozšiřují se moderní civilisací, technikou, dopravními prostředky, stykem národů i hranice výměny statků duchovních. Způsob života a ráz mravního citění národů přiblížily se k sobě tak, že nápadné různosti mizí den ze dne zřejměji. Jen zavilec a nenávisťník, nepřítel lidu chtěl by, aby svéráznost národů byla vyznačena i národními kroji. Postup jednotící civilisace, technické jednoty oděvů a přibuznosti morálky, jest nezadržitelný. V údobí, kdy lze za několik hodin přeletěti Evropu, jest samozřej-

mé, že se národy učí chápati duchovní své problémy v době velmi krátké a že civilisovaný svět den ze dne prožívá duchovní problémy sobě velmi podobné. Současné a často bez vědomí jednoho o druhém, vynořují se po světě tytéž otázky a jsou kladeny tytéž odpovědi. Svědomí světa, pokud není závislé na hospodářském a politickém egoismu, jest den ze dne jednotnější, aniž odporuje tento stav svébytnému životu národů. Hospodářské a technické skutečnosti jsou tu prostě nositeli skutečností duchovních. Národy neztratí za tohoto stavu svého charakteru, ale uvědomí si, že jest to spíše než národní orientace jen psychologická méněcennost, která jak u Němců tak u Čechů vytýká určitým myšlénkám a duchovním formám nedostatek citu národního — prostě proto, že převyšují intelektuální vnímavost těchto představitelů nevyčísitelného lokálního provincialismu.

ŽIVOT A INSTITUCE

K. J. Beneš:

Sokol a kritika.

Některé instituce našeho veřejného života vyznačují se tím, že se pokládají z toho neb onoho důvodu za nedotknutelné. Nejčastěji z důvodu »národní hrdosti«, »národní kázně«, »národní svornosti«, »vlastenecké úcty« — vlastenectví vůbec, což je arci důvod dost podivný, považíme-li, že kritice nevyhýbá se nikdo bez vlastní škody a že tady spíše věcná kritika než uctivé mlčení měla by býti pokládána za vlasteneckou povinnost.

Být dobrovolně předmětem kritiky — takovou pozici nenávidí jen ten, kdo se jí nejen obává, ale kdo především neporozumněl podstatě vztahu mezi kritisujícím a kritisovaným, kdo neporozumněl, že podstatným posláním kritiky je spolupráce. Neboť konec konců kritika, jež zapadne bez ohlasu, je právě tak neplodná jako hnidopyšství nebo osobní útoky místo obzíravé věcnosti. Kritisujeme, bychom něco zlepšili, a žádáme si kritiky, protože věříme v prospěch, který vyplyne pro naši věc ze spolupráce s ní, a protože chceme své dílo takovou spoluprací zdokonalovat.

Člověk, který dává přednost lichocením a ustavičnému oslavování před věcnou kritikou, nikdy nevytvoří díla trvalé hodnoty, ať je činný v kterémkoliv oboru veřejného působení. Známe dost umělců, jímž jejich špatní přátelé vykopali hrob nekritickým vychvalováním. Stát, který si nepřije kritiky a potlačuje ji policií a cenzurou, jmenuje se policejní stát, a dějiny nás s dostatek poučují, co si máme myslit o jeho budoucnosti. Má tedy kritika vedle věcného poslání i velké a vznešené poslání mravní a národní, takže opravdový vlastenec měl by první uvítat, všimá-li si i národně tak důležité instituce jako je Sokolstvo.

Místo toho však jsme právě naopak svědky, že Sokolstvo si zvyklo hlavně vlivem některých denních listů pokládat se za »tabu«. Kdo nesouhlasí šmahem se vším co Sokol podniká a co se v něm děje, kdo se odváží kriticky uvažovat o jeho činnosti a vlivu na náš veřejný život, ihned je označen za podezřelého člověka, za vlastence v uvozovkách nebo s »(?)« a podle chvalné známého mladočeského zvyku div nevyhazován z ná-

roda. Zejména po převratu, když vědomí státní samostatnosti stouplu některým našim lidem do hlavy jako lihovina, stalo se Sokolstvo některým kruhům u nás přímo posvátným paládiem, jež poněkud připomíná zvěčnělé paladium rukopisné — v tom smyslu totiž, že se ihned ozve se všech stran rozhořčené tradiční volání, »ruce pryč!« na každého, kdo se odváží předstoupit před Sokolstvo v kritickém postoji místo s uctivě obnaženou hlavou.

Všecko, co Sokol dělá, je dobré a prospěšné, Sokol v ničem nepotřebuje zdokonalování, protože již takřka od svého vzniku je přímo vtělením dokonalosti, Sokol nepotřebuje ani po převratu hledat nové cíle, protože mimo něj už žádných není, Sokol na tom, co vytvořil již v dobách nesamostatnosti věčně i ideově, může stát i dnes jako na pevné skále. Slovem: všecko je hotovo, všecko dotvořeno, všecko dokonalé. Takové asi je mínění o Sokolstvu, jež je rozšířeno v něm samém i v ostatní veřejnosti a jež se pokládá za odznak obzvlášť horoucího vlastenectví, — vlastenectví, jež jde tak daleko, že podezírá i ty, kdož by chtěli odstranit ze Sokola staré nepraktické vysoké boty, jak tuhle o tom psal v »Prítomnosti« J. Jará v článku, který by měl věru otrástit sokolským svědomím. Na venek projevuje se tento názor z jedné strany uctivým mlčením nebo patetickým a nekritickým oslavováním, s druhé strany pak ohromnými, všenárodními slety, oficiálním účastenstvím Sokola na všech národních a státních slavnostech, pohřbech atd., což vše připomíná onen biblický sedmý den, kdy tvůrce odpočíval, aby se těšil ze svého dovršeného díla.

Ale zatím co nedělní radovánky oslňují diváky, dílo se drobí, nespokojenci začínají se ozývat a mezi vážnými a kritickými jednotlivci šíří se upřímná obava z budoucnosti a proskakují šepty o ideové i věcné stagnaci v Sokolstvu — první to předzvěsti úpadku, který bude nezadržitelný, pakliže se Sokolstvo samo včas nevzpamatuje a neodvrátí se od svátečních radovánek k práci všedního dne.

Zdá se, že je již opravdu na čase podnitit věcnou kritiku Sokolstva a dodat odvahy těm, kteří se Sokolem smýšlejí dobře, byť nepopulárně. Bylo by na čase si uvědomit, že je nutno riskovat sebehorší zrádcovaní se strany monopolních nájemců nacionalismu, a to prostě u vědomí, že ti, kteří nemilosrdně, ale věcně zhodnotí práci dnešních následovníků Tyršových, zaslouží se víc o Sokolstvo i národ, než ti, kteří i to, s čím nesouhlasí, přikrývají pozlaceným pláštíkem prestyžní loyálnosti.

Bylo by záslužné na příklad zkoumat, nejsou-li vážně ohroženy původní ideje Tyršovy vším tím dnešním bombastem, v němž Sokol tone, anebo naopak, pokud snad zastaraly, nezasluhují-li si, aby byly nahrazeny novými, anebo, konečně, jak se daří tělovýchovným ideálům v onom skleníkovém ovzduší, kam svěžím vánkům moderních tělovýchovných systémů je přístup co nejpřísněji zakázán nebo alespoň podstatně stížen? Veliké slety sokolské oslňují nás nádherou a velkolepostí p o d í v a n é, kterou i skeptičtí cizinci prohlašují jednomyslně za jedinečnou na světě, a representačností svého uspořádání s prezidentem republiky, cizími legacemi a generalitou v čele — ano, ale vážní odborníci se zatím právem táží, nebyl-li i ten zbytek tělovýchovy předpřevratové zatlačen do pozadí ve prospěch vojenského

drillu velkých mass, a se znepokojením pozorují, že Sokolstvu ubývá dorost, který se raději věnuje sportu nebo tělocvikovi v soukromých tělovýchovných ústavcích. Neškodilo by také podívat se jednou, jak se jeví kulturní vliv Sokolstva na příklad ve výtvarném umění nebo v literatuře, všimnout si, jak vypadají sokolské podniky po stránce umělecké — plakáty, medaile, sokolské knihy, sokolské nakladatelství — a je-li pravda, co se tvrdí, že bilance po této stránce je žalostně pasivní a že tady Sokol žije buď z kýčů nebo z konservativních řemeslných výrobků, jako by jeho vedení zaspalo asi tak 30 let a ztratilo úplně kontakt se soudobým uměním a porozumění pro ideály, touhy a snahy přítomnosti?

Bylo by dále i na čase dát si otázku, nepropadá-li Sokol nebezpečnému konservatismu i v tělovýchově samé, když všechny moderní směry tělovýchovné jako švédský tělocvik, rytmika, lehká atletika, sport atd., tak těžce a s tak velkým zpožděním proti ostatním evropským zemím pronikají do jeho ústředí a jsou tam přijímány ne iniciativně, nýbrž přímo z donucení — jak tvrdí někteří kritičtí sokolští pracovníci?

Nebudu se přit o to, pochopili-li následovníci Tyršovi správně jeho učení, či nikoli (myslím, že ne), neulpěli-li větším dílem jen na vnějšku (kroj!) a na dogmatickém papouškování Tyršových zásad, místo aby je vykládali, rozvíjeli, doplňovali, opravovali, přízpůsobovali době a tak iniciativně kráčeli v čele vývoje a nebyli jím jen pasivně smýkáni. Ponechám tyto věci odborníkům, aby o nich psali nebojácně. Zdá se mi však, že ti, kteří reptají, mají skutečně mnoho pravdy, stěžují-li si, že v dnešním Sokolstvu Tyršova známá zásada, citovaná oheďdy v »Prítomnosti« i J. Jarou: *K d e s t a n u t í, t a m s m r t, j e n r u c h e m ž i j e m e!* už jen živoří pod nadvládou ducha konservativního, neiniciativního a evropsky nepoučného.

Kdo sledoval vývoj Sokolstva i jen povrchně, nemohl nevidět, že již před převratem jeho hlavní cíl nebyla odborná tělovýchova. Nechtě jakkoliv byly pozoruhodné výsledky, s nimiž se Sokol setkal na domácích i zahraničních kolbištích, přece jen bylo to něco docela jiného, čím se trvale zapsal do našich dějin. Do našich p o l i t i c k ý c h dějin. Víme všichni, jaký to byl duch, jaké politické a mravní zásady, jež hrály tak významnou a neobyčejně záslužnou úlohu za války, hlavně v našem revolučním vojsku. Předválečné Sokolstvo jako naše jediné národní vojsko mělo především význam p o l i t i c k ý. To bylo to hlavní, to byl poslední cíl veškeré jeho činnosti — idea, jíž všecko ostatní bylo podřízeno. Tělovýchova sama o sobě (s výjimkou závodních družstev, kde však zase svou jednostranností byla v rozporu s moderními tělovýchovnými ideály) byla spíše zámlinkou než účelem, spíše příležitostí než cílem. Sokol, který ve svém celku vědomě a úplně podléhal této národně politické, b u d i t e l s k é ideologii, prospěl tím sice nesmírně celému národu, nikoli však sobě, neboť právě v ní dlužno hledat kořeny dnešní desorientace Sokolstva, ba přímo — nebojme se to vyslovit — jeho povážlivé krise.

Krise začala vlastně hned po převratu, kdy Sokol na venek dosáhl kulminačního bodu svého rozkvětu. Tehdy totiž, když volební řád dal veškerou politickou moc do ruky politickým stranám, Sokolstvo začalo se drobit (zatím ideově, nikoli početně), při čemž dělidlím byla

různost světových názorů a to přesně v té míře, pokud se světové názory vůbec uplatnily při formaci a vývoji našich politických stran. Pod patronací lidové strany rozvíjí se jistě pozoruhodně Orelstvo jako klerikální napodobenina i protiklad zároveň liberalistického Sokolstva. Příkladně sociálnědemokratické strany vznikají početně také velmi reprezentativní Dělnické Tělocvičné Jednoty — tentokrát jako protiklad socialistický. Vznik komunistické strany dává konečně podnět k organizaci Federovaných Tělocvičných Jednot — tentokrát jako protikladu komunistickému. Tím okamžikem arci, kdy tu vznikli rovnoprávní a více méně rovnocenní konkurenti Sokola, jeho všenárodnost stala se pouze historickým slovem, které již nevystihuje skutečnosti. Členstvo Sokola, politicky vyjádřeno, tvoří dnes ve své ohromné většině voliči strany národně socialistické (je jistě příznačné, že tato strana, ač socialistická, zůstala věrna Sokolu a chladná k DTJ), dále strany národnědemokratické, v jejíž rukou je z velké části ideové vedení Sokola, a konečně strany živnostenské a Ligy. Také hnutí fašistické, pokud přicházelo kdysi politicky v úvahu, uplatňovalo se svým členstvem i svou ideologií dost značně v Sokole, ač ovšem jen místně — ve městech, zejména v Praze. Ani tento zjev není jistě bez významu, hlavně vzpomeneme-li si, jak těžký byl boj proti zfašizování sokolských jednot, z nichž některé podlely na čas celé čáře (na př. jednota vinohradská), a jak od té doby docela zřetelně rýsují se v Sokolstvu dvě velké skupiny — pokroková, nařčená z levičáctví, socialismu, realismu, volnomyšlenkářství, zednářství, germanofilství a blůví z čeho ještě, a druhá, staromilská, konservativní, fašisticko mladočeská. Také boj o Masaryka, který v Sokolstvu není dosud dobojován, ostře charakterisuje poměry.

Sentimentalisté, na něž jsme tak bohati, s trpkostí obviňovali z toho tříštění sokolských řad příslovečnou českou nesvornosť. To byl však omyl. Nehledíc k tomu, že tento proces, vyvolaný prostě s železnou nutností dalekosáhlou změnou poměrů, nemusí hrozit katastrofou, bude-li včas usměrněn, dlužno zdůraznit, že je-li tu kde vina, musíme ji hledat jen v Sokolstvu samém, v jeho předválečné ideologii, v jeho vývoji jako národní armády — což znovu jen dokumentuje, že každé světlo má svůj stín. Čistě odbornému tělovýchovnému spolku, nechť jakkoli velikému, stěží by kdy naše politické strany věnovaly takovou pozornost. Politické strany však správně pochopily agitačně politický význam takové davové instituce jako je Sokol, její sílu organizační a konečně i výhodu nenápadnosti, jakou poskytuje tělovýchova jako záminka k jiným, kolektivně vyšším cílům. Právě tak jako za Rakouska Sokol byl na venek čistě odborným, tělovýchovným spolkem, ale uvnitř spolkem politickým, ba víc: určitou politickou mocí, již jsme dovedli používat velmi vydatně ve svém boji proti Vídni, stejně i dnes politické strany dovedou na venek jakž takž zachovati zdání nepolitických, tělovýchovných cílů svých Sokolů, Orlů, DTJ a FDTJ, ale ve skutečnosti jich používají jako výhodné zbraně ve svých bojích o politickou moc. Praktický realismus politických organizátorů triumfuje i zde, zatím co naivní části veřejnosti sype se do očí vlastenecký písek.

Výlučnou, všenárodně smelující posici Sokolstva pohřbil 28. říjen na vždy. Ovšem v konkurenčním boji

zůstane Sokolstvu dlouho ještě výhoda původnosti, priority, prestiže a větší, slavnější tradice. Zůstane mu zář slunce, z něhož se časem oddělila ostatní tělesa jako planety. Jenže ten, kdo je, byť násilím, vtěsnán do roucha tradice, ocitá se v nebezpečí, že látka přiroste mu jednoho dne ke kůži. Úloha, představovat tradici, velmi snadno vyvolává sklony ke konservatismu, zejména když hlavní raison d'être Sokolstva padl obnovením samostatného státu. Víím, že mnozí budou to s rozhořčením popírat, ale to nic nezmění na skutečnosti, a ti, kteří se jí nedají přesvědčit dnes, budou za to pykat zítra.

A tu je právě obava, aby nepykalo Sokolstvo první, neboť ze všech nejméně je ochotno uznat tuto skutečnost, jak se zdá — jeho vedení. Sokol se svou předválečnou ideologií národní armády a se svou všenárodní bezkonkurenční posicí nemůže vystačit v samostatném státě — o tom mezi rozumnými a předvídacími lidmi nemůže být sporu. Jestliže utkví umírněně na vnější formě, když její obsah historickým vývojem se ztratil, dožije se neslavných konců. Nejde o to, že by se podobal herecké družině z Hugových »Bídníků«, jež markýrovala plný sál své slepé primadoně, neboť Sokolské slavnosti mají ještě nadlouho zajištěno statisícové obecenstvo. Jde o to, aby v nové formě a za nových poměrů zůstal tím, čím byl: konstruktivním prvkem v našem veřejném životě. Sokol v dnešní podobě a s dnešním posláním a vším tím, co k němu patří, vytvořily naše poměry za Rakouska logicky a naprosto nutně. Ale toho, co jej vytvořilo a neslo, již není. Nezbyvá tedy, než aby se Sokol přizpůsobil poměrům novým, nechce-li, aby se čas přes něj přebral, anebo nechce-li se stát pouhým nástrojem určitého politického bloku v boji o moc po boku Orlů a ostatních stranicko politických armád, poklesaje na významu i na početnosti, aby nakonec nebyl nic víc než ony, jeden z mnohých — vyhaslé slunce. Podobá se pravdě, že nezbude Sokolstvu nic jiného, než dosavadní záminku povýšit na hlavní a jediný cíl. Věnovat se tělovýchově.

Bylo by žalostným nedorozuměním, kdyby toto posláním se pokládalo za poníženi Sokolstva. Doba národního romantismu nenávratně minula právě tak jako doba heroických bojů o státní samostatnost. Požadavky, jež klade dnešek na jednotlivce i na celý národ nejsou však o nic menší, je-li nezbytno plniti je s menší okázalostí, ale s tím hlubší intenzitou. Po národních anabásích přichází na řadu všední, denní práce, v níž každý z nás prokáže své vlastenectví nejlépe tehdy, bude-li řádnou a poctivou prací množit národní statky hospodářské a kulturní. Buditelský romantismus, který ještě tu a tam straší v pštrosích hlavách, jež uvázly v písku minulosti a jimž je dnešek nejnepochopitelnější věcí na světě, vystřídává práce osvětlová, politická, hospodářská — prostě střízlivý život národa v samostatném státu. Bylo by strašně vysvědčení pro náš národ, kdyby měli pravdu ti, kteří ještě dnes hlásají potřebu buditelství v národě, i ve svobodném státu, jako by stále ohroženém vnitřním nepřitelem — němectvím. Na štěstí pravdu nemají.

V okruhu těchto nerozborných realit musí také Sokol hledat a nalézt své umístění. Také jeho buditelství musí být vystřídáno střízlivou odbornou prací, protože jinak v československém státu s naprostou českou většinou, ve státu, který je náš a o jehož vlastenectví boh-

dá nemusíme sami sebe presvedčovať násilím na jiných (leďaže bychom se ho sami ještě necítili dost hodni, jak se nám snaží namluvit extrémní nacionalisté), jeho buditeľství by se nutně změnilo v nějaký imperialistický pančechismus, který by sice možná hověl instinktvům ulice a kšeftickým politickým spekulantů, ale ve skutečnosti byl by elementem státně destruktivním. Sokol v dnešní podobě a s dnešní ideologií splývá tak úzce s československou armádou, že nám mnohdy mizí jakákoliv demarkační čára mezi nimi. Je jistě v dobré paměti, že tyto obtíže vystoupily hned po převratu a jak se projevovaly. I to je ovšem charakteristické a je zároveň novým nepřímým důkazem, že Sokol ve vlastním svém zájmu musí hledat východisko z této nejasné situace. A východisko, opakují, je jediné: tělovýchova. Leďaže by dával přednost řešením po vzoru Jugoslaviie, které však, jak nás jistě poučí další vývoj jihoslovanského Sokola, stěží by někdo mohl pokládati za šťastné. Ostatně bylo lze dobře pozorovat, že případ jihoslovanského Sokolstva byl i pro nynější vedení našeho Sokola hořkou pilulkou.

Spočine-li náš Sokol na reálné půdě tělovýchovy, všecko ostatní vyřeší se samo sebou. Pak také se pochopí nevhodnost a zbytečnost některých sokolských podniků po vzoru nedávného chebského sletu, který prozíravým sokolským pracovníkům měl by být novým mementem, že čas zraje. Chebský slet sám o sobě je přímo ideálně čistým symptomem sokolské desorientace. Nemohli bychom naprosto souhlasit, kdyby Sokol chtěl pokračovat v starorakouských národnostních šarvátkách i dnes, za situace právě opačné. Konec konců tehdy byli jsme my v obraně a právem stavěli jsme se mravně výše nad druhou stranu, jež, majíc ve svých rukou všecku moc, nerozpakovala se nám ji ukazovat provokativně a často i dětinsky. Ž. října dějinné kolo se otočilo a ti, kteří byli neprávem dole, octli se v souhlase s veškerým přirozeným lidským právem nahoře. Dnes, v Československé republice máme moc my a nikdo nám ji nemůže vzít. Nechci věřit, že by se mezi odpovědnými sokolskými činiteli našla většina, jež by schvalovala, abychom s nabytou politickou mocí hlásili se i o mravy těch, z jejichž rukou jsme ji vyrvali. Kdyby tomu tak bylo, musili bychom se velmi vážně obávat o budoucnost státu. Nemyslím tedy, že Sokolové přišli do Chebu provokovat. Bylo by to věru nesokolské! Ale iniciátoři zřejmě nepochopili tuto prostou věc: že není ani potřebí vůle k provokaci, aby určitý podnik za určitých okolností byl a musil být jako provokace pojímán. Rozumný neromantický člověk ví, že mnohdy je chytřejší, působivější a prospěšnější spokojit se s vědomím práva, než práva užívat. Že v Československé republice může si Sokol uspořádat slet v kterémkoli městě, to doufám není potřebí nikomu experimentálně dokazovat. Provádím-li takový důkaz přesto, je to se stanoviska občanského při nejmenším dětinství, se stanoviska státního pak nerozvážnost, která by vedla k trvalým národnostním bojům, kdyby se měla stát zvykem. Zdá se, že některým lidem u nás není dostatečným poučením ani to, že na národnostní boje zahynula i stará, 52miliónová v e l m o c. Nejsem politicky ani neurastenik ani pesimista, ale přiznám se, že oné červnové neděle jsem s úzkostí vzpomínal na Cheb. Pokládám za čirou náhodu, že tam nedošlo k srážce, které si v duchu politicko nacionalistický tisk obou stran přál — jak bylo zřejmé z předchozích štvá-

nic. Jak snadno mohlo k ní dojít, když několik zpozdilých lidí křičelo v Chebu, který přece nikdy český nebyl (a nikdy nebude), »at žije český Cheb!« Stačilo, aby se byl objevil na české nebo německé straně obratný aranžér-provokatér — a neštěstí bylo hotovo. Jak snadno! A zatím, co by se byli zpozdilí lidé rvali, politické panstvo bylo by si radostí mnulo ruce: takové události lze přece agitačně skvěle využít! Kdyby nic jiného, tedy takovému risíku by se právě Sokol neměl nikdy vydávat na milost a nemilost. Tu nic nezmohou krásné a mírumilovné řeči přivítací — kdyžte skutečnost sama musí být za dnešních poměrů druhou stranou pojímána zcela jinak. Nelze se pak divit, že v takovém psychologickém osvětlení i sebe mírumilovnější proslovy zaniknou, po případě jsou vykládány jako neupřímnost a politický »tah«.

Když chebský slet minul náhodou klidně proti očekávání určitých živlů na obou stranách, teprve trapnost případu vystoupila zcela jasně. Z novinářských glos bylo lze vyčísti docela zřetelně mezi řádky stydlivé přiznání, že se stala chyba, ale jinak kromě Práva Lidu ani jediný český list — pokud mi známo — neměl odvahu, aby se případem obíral kriticky a věcně. Dokonce i Národní Osvobození, které jinak má pochopení pro rozumné řešení národnostních otázek, tentokrát ustoupilo před sokolským »tabu«.

Tato skutečnost ještě více než chebský slet sám ukazuje názorně nezbytnou potřebu obírat se problémem poprevratového Sokolstva opravdu co nejdůležitěji. Tento článek chce být podnětem k takové diskusi, která ovšem musí být vážná, věcná a metodická, má-li být účinná. Metodická v tom smyslu, že by se měla zabývat zvlášť sokolskou ideologií ve vztahu k dnešní době a odděleně od toho odbornými otázkami sokolské tělovýchovy a teprve nakonec rozbořem sokolské budoucnosti. Tedy: metodičnost, věcnost a vážnost. Snad to není požadavek upřílišený?

D O P I S Y

Diskuse o sportu.

I.

Vážená redakce!

Myslím, že patřím mezi ony sportovce, nad nimiž dr. Herčík skepticky vrtí hlavou. Sport pěstuji intenzivně od 17 let a mohu jen říci: Stojí-li slunce našeho mládí v zenitu, tu sport jím osvětlený nevrhá stín žádný; slunce však klesá a stíny sportu se zvětšují. Neplatí ovšem toto vždy a bohudky i stíny se neprodlužují pro všechny stejně; ba jsou i výjimky, kdy se nemění. Mezi ně však nepatří dr. Herčík. Ve svém článku »Trochu skepse o sportu« konstatoval pouze fakta a to ne »sine ira et studio«, aniž by hleděl odhalit, proč pěstování těla a snaha po zdokonalení těla vystoupila tak do popředí! Podrobně probrati toto bylo by látkou pro celé pojednání. Omezím se pouze na to, že příčinou rozmachu tělesné výchovy bylo dobré ocenění výhod tělesné zdatnosti ve válce, ať na frontě či zázemí; dále pak propagace tělesné výchovy a mládeže, která nyní dospívá, dějící se za účelem ozdravení národa.

Z vlastní zkušenosti prohlašuji, že ztráta času zabraná sportem není zdaleka tak škodlivá pro rozvoj života duševního, jak by se po přečtení článku dra Herčíka zdálo.

Ona honba za rekordy a intenzivní pěstování sportu trvá nejvýše od 17—23 let. Doba tato jak je známo, není onou, kdy nastává rozmach duševních sil. Je spíše dobou, kdy tělo bouřlivě dokončuje svůj vývoj, žádá pohyb. Touha a potřeba pohybu jest ovšem individuálně závislá od letory a konstituce jedince. Těchto pár let, kdy formuje se obydlí ducha, má pro každého důležitost nesmírnou. Po uplynutí této doby, kdy je možno získati fond tělesný, vypěstovat vůli, státi se střídmým atd., se dá velice zřídka kdy něco dohonit.

Tvorba názoru životního a prohlubování duševního života studiem či sledováním kulturních proudů najde lepší základy a lepšího ocenění u člověka zdatného a sebevědomého vědomím svého zdraví.

Po celý další život klesají vyhlídky na zdokonalení po stránce tělesné, aniž by to ubíralo na možnosti dále se vyvíjet duševně. Člověka pak po celý život provází »necesana in corpore sana« zcela koordinovaně.

Můžeme říci s potěšením, že mládež dnešní to dobře pochopila. Nářky, že mládež nevěnuje se kulturnímu životu v míře bývalé, mohou si přičísti co svoji vinu oni kulturní pracovníci, kteří mládeži mají a mohou jí správnou cestu ukázat.

Zahodili-li flintu do žita, tu sami by přiznali, že zdravý a živočišný pud mládeže volil dobře, svěřiv se vedení stoupenců kultury těla pro mládež především.

Výstředky jsou jak u nás sportovců tak i na oné galéře, na níž je dr. Herčík.

Zdraví národnímu na škodu nebude, bude-li v národě jedna generace hledící si více snad v mládí svého těla.

Pak máme-li už armádu, ať je složena z lidí zdatných tělesně, kteří jsou pro četné nesnáze vojenského života a pro případ, že by udeřila hodina pro armádu vyzbrojenou zdatností a odvahou získanou jinak než »zachováváním nejjednodušších pravidel hygieny«, často také selhavých.

Doufám konečně, že čas ukáže nám intelektuálům i dru Herčíkovi sport intenzivně provozovávších a provozujících, na čí straně pravda byla.

Praha 3. VI. 1930.

V úctě

JUDr. Antonín Picel.

II.

Vážená redakce!

Jsem rád, že panem Drem Herčíkem byl dán ve Vašem časopise podnět k úvahám o významu tělesných cviků, jež se dnes skoro nekriticky staly heslem doby. Považuji za důležité zdůraznit, že fyziologické argumenty, o něž se opírá většina sportovců a z nichž se usuzuje na význam sportu pro zdraví, jsou založeny více na dojmech jejich než na skutečných faktech. Pohyb máme jistě všichni rádi a také podle časových dispozic mu věnujeme více či méně místa. Leč proti komu se ozývám, to jsou oni apoštolové tělesné výchovy, kteří zcela dobře mohli by srovnat se svým přesvědčením i na př. zásadu »povinné zábavy«, jak to vtipně karikuje Werich a Voskovec v Ostrovu Dynamitu.

Pro ty, kdo to upřímně s tělovýchovou myslí, bych si dovolil dáti k uvážení dvě zásady:

1. Energie, jež se uvolní tělesnými cviky, buďž pokud možno proměněna v hodnotu užitek, aby zmizel dojem, že se tělesným cvikem energií mrhá. Zářivý příklad máme u mnohých jednot sokolských, jejichž energie uvolněná tělesnou prací je zachycena v podobě krásných sokoloven. A ti, kteří se práce účastnili, jistě by Vám potvrdili, že i onen pocit radosti, jehož si sportovci tolik cení, při tom prožili. Zároveň bychom se při tom naučili správně oceňovat tělesnou práci a pomáhali bychom tak překlenovat protivy v nazírání na otázky společenské. Představme si, že by se někomu podařilo rea-

lisovat vhodně naznačený problém a že bychom si takovou svépomocí spojenou s výhodami tělesných cviků vystavěli na př. ústav pro fyziologický výzkum práce (nikoli jen tělovýchovný), kde by bylo možno nestranně a bez předsudku zkoumat také účinky sportu. Ušetřili bychom státu tak značných břemen a ještě bychom se vědecky slušně reprezentovali na fóru mezinárodním. Podobně bychom si mohli poříditi i jiná střediska vzdělání jako divadelní budovy, galerie a pod., po nichž tolik toužíme a na něž nemáme úhrady. Samozřejmě že by to nesmělo znamenat ubírání chleba dělnictvu, nýbrž jakési plus, na něž bychom pohlíželi s chloubo.

2. Ponechejme tomu, kdo tělesný cvik nebo práci koná (pro fyziologa je efekt celkem stejný), skutečnou radost z vykonané práce. V tom ohledu, jakož i po stránce zužitkování pracovní energie, nejlépe po mém soudu vyhovuje skauting. Ale učiňme ho povinným a zbavili jsme jej radosti.

MUDr. L. Drastich,

docent fyziologie na léc. fakultě Masarykovy
univerzity v Brně.

III.

Vážený pane redaktore,

právě tak, jako mrzí rozumného kritika, že někdo dělá pro sebe ze sportu modu, mrzí ho jednostranně a zaujatě nahlížení na sport vůbec. Z článků a dopisů, k diskusi je to zcela dobře patrné. Postrádám tu podložených faktů proti sportu. Nelze přece mluvit o ztroskotání sportu, jestliže někdo je odsouzen pro krádež sportovního nářadí, nebo zanedbává své povinnosti. Bylo by pak ztroskotáním vynálezu parního stroje, kdyby se někde srazily lokomotivy.

Právě mínění pana Dra Herčíka, které přijali mnozí pseudo-sportovci, že totiž sport je libůstkou soukromníků a má jí zůstat, zavedlo nesporně mnoho lidí tam, kde je pan Dr. H. nechce mfti. M o d a má charakter výjimečnosti a zaniká tehdy, když touha po zvláštnosti byla nasycena. Přeje me si, a by sport se stal majetkem všech. Pak i modní sportovci budou se učiti mu rozuměti.

Nelze popřít, že dnešní sport má chyby. A mnoho chyb. Ty však nezáleží v tom, že se sport provádí, ale jak se provádí. Správně vystihují všichni, že sport má sloužiti zdraví. Ze sportu však dělají záležitost příliš úzkou. Sport, nebo mnohem lépe řečeno tělesná výchova je celý systém, počínající hygienou duševní i tělesnou, tedy péčí o stravu, spánek, čistotu atd. a mezi jiným o orgány tělesné, cvičením vůle a vytrvalosti, bystrosti a pozornosti a konče během na hřišti nebo hrou na cvičišti. Ani jeden z článků nesmí chyběti, chce-li kdo mluvit o sportu, sportsmanu nebo sportovkyni.

Nesvádějme tedy chyby, které jsou zcela jinde, na sport. Jedu-li za sportem vlakem pět hodin, není to chyba sportu, ale dopravy. Zlomím-li si při sáňkování nohu nebo dokonce obě, není to chyba sportu, ale mé vlastní necvičenosti. Jen doklad, že nelze beztravně pěstovati sport po diletantsku, jako zálibu.

Naopak potřebujeme učitele tělesné výchovy. Potřebujeme především lékaře, kteří nám poví, můžeme-li vůbec sport pěstovati, jaký, a jak dlouho. Cvičitele, kteří nás povedou od prvních kroků až k dokonalosti. Cvičišť a hřišť, kde lze tělesnou výchovu bez nebezpečí pěstovati. Míst pro výlety, tábory a cvičení v zimě. Dobře, že minula doba hospod a karet, které pohltily více, než dnešní »zvrácený« sport. Minula však také doba převislých břich a cukrovky a dny, jež byly nemenším zlem, než zlomené nohy a ruce.

Právdou je, že nám ve sportu dosud chybí systém. Však ho lze utvořiti. Stojí za námahu, snažiti se oň. Vždyť již dnes lze dobře pozorovati vliv tělesné výchovy, i když je prováděn

tak, jak dnes. Jako všechny pojmy, má i tělesná výchova (sport) svou definici. Samozřejmě, že definice vyloučí z počtu sportovců diváky sportovních zápasů a snad i ty, kdož honí se za rekordy bez cesty a cíle.

Konečně, sport je jen malou píď půdy na velkém poli hesla: Od individua ke společnosti! Byl jako heslo pronesen k širokým vrstvám. Autority chovají se dvojnásobně: Buď ho odsuzují, jako pan dr. H., nebo plují s proudem, aniž pracují na základech, plotu a střeše. Jaký div, že se jim dosud práce nepodařila?
MUDr. J. Kasil.

IV.

Vážená redakce!

Již tehdy, když jsem četl v »Přítomnosti« čís. 20. článek »Trochu skepse o sportu«, jsem si řekl, že je jí trochu mnoho.

Chápu to, co říká o sportu dělník pan F. Zavřel,

»Kdo je intelektuál, tomu ve volné chvíli jen sport mestačí. Jedu na kajaku a čtu; bydlím s rodinou ve stanu a když prší, čteme (a brzo budeme naslouchat radiu). Intelektuál-sportovec nevydrží jen sportovat; brzy ucítí kulturní hlad po knize, hudbě, divadle.

Někteří z těch, kdož dnes lámou rekordy, by jindy hráli třeba kulečnick v zakouřené hospodě nebo kavárně a ti co fanouškují na footballu, ti by se dráždili zase jinak. Je tu sport a tak tedy každý naň reaguje podle svého založení.

I to zlo, jež Vy, skeptikové, zavrhuje, je někdy dobrou propagací!

Uznejme také, že před svět. válkou bylo hodně poetismu, přecitlivění a sentimentu, z něhož pak zahoukala děla. Dnes je tady reakce.

Prostě: podobáme se člověku, kterému, když si stáhne peřinu ke bradě, koukají nohy a když si přikryje nohy, mrznou ramena.

A ne a ne si najít peřinu »akorát«!

Prof. Jos. Franc, Rakovník.

Generální linie.

Berlín 8. VI. 1930.

Vážený a milý pane,

uveřejnil jste v posledním čísle »Přítomnosti« dvě odpovědi na můj dopis o »Generální linii«. První z nich, psaná autorem článku, na který jsem dopisem reagoval, se na mě obrací přímo. Dovolte mi použít v jeho případě stejné formy.

Pane Kodíčku, mám radost, že jste pochopil věcný úmysl mého dopisu a že jste ve své odpovědi zaujal stanovisko, které v polemice jedinečně vede k cíli: ano »nejde o stupeň chvály a hany, o dávkou subjektivnosti v míře vnímavosti a osobního reagování, jde o jasnost vidění«. Snahou toho, kdo polemizuje, má být zdokonalení tohoto vidění, ať už dokreslováním a precisováním jinde vyslovených názorů, nebo jejich vyvracením.

Souhlasím s Vaším názorem, že »Generální linie« je nejvyšší ryze technické umění, s důrazem na slově »technický«. O novosti režisérovy techniky netřeba mluvit, protože jste akceptoval moje tvrzení, že jde jen o gradaci a radikalicaci method již dříve objevených. Tedy ano: »zdokonalení vlastního systému«, a systému jiných. Také Eisenstein se od dob Potěmkina učil hodně u západních avantgardistů, ale to je přirozené a uvádím to pouze pro přesnost.

Jenom do jisté míry souhlasím s Vašimi slovy o »zvláštním ostrém půvabu« těch scén, jejichž genesi jsem vytýkal — ve srovnání s genesi »Potěmkina« — studenou cestu. Nežádal jsem po »Generální linii« děj v obvyklém slova smyslu, ani literaturu, vzpouru, revoluci a zápletky, které se přiči Vaší zá-

sadně protiromantické povaze. Žádal jsem dokonalejší, obratnější zvládnutí námětu, docela tak, jak byl dán, s tímž ideologickým vymezením a propagačním určením. Psal jsem proti přeexponovanosti určitých motivů, proti repetitím, které po třetí ještě zdůrazňují, ale po čtvrté a po páté již unavují, proti prodlevám, které nemají své rytmické oprávnění v celkové kompozici. Ovšem, de gustibus non est disputandum, ale mám dojem, že tato vada »Generální linie« je z těch, které se dají zjistit i přes rozdílnost a protichůdnost jednotlivých vkusů. Syrovost »Generální linie« je příliš nucená a chťená. Místo aby mě strhla, jako každá skutečnost opravdu bezprostřední, ať v nestylizované realitě, nebo v uměleckém přeformování, lépe řečeno znovuvytvoření, ve mně tato syrovost budila na několika místech pochybnosti až odpor.

Nesouhlasím s Vaší chválou scény svatební a trvám na svém tvrzení že je to nechutnost, kterou umělec Eisenstein neměl pustit z ruky. Není ovšem v mé moci měnit Vaše dojmy a žádat Vás, abyste uznal za trapné to, co se Vám jeví jako hluboce jímavé. Protože při posuzování této scény se bude subjektivismus uplatňovat nejsilněji, udělal jsem jediné, co bylo v mé moci: vyzval jsem čtenáře, aby sami kontrolovali svůj bezprostřední dojem ze scény, v níž je býček Fomka slavnostně připouštěn ke kravce. Myslím, že se budu i já moci pochlubit přívrženci. Nejenom v této scéně, ale i při posuzování celého díla jste sám dokresloval, co Eisenstein jen naznačil. Slovy jste realizoval i to, co režisér chtěl udělat. Já psal jen o tom, co skutečně udělal.

Srdečně Vás zdravím!

*

Pokud jde o druhý dopis: jsem Vám, pane redaktore, vděčen za to, že jste ho uveřejnil. Jinak by si jeho autor do smrti myslel, že má pravdu.

Jeho celý dopis je útokem, ne věcným, ale osobním útokem proti mně. Má však jednu kardinální chybu: není podepsán. Projevy takových gentlemanů se, jak známo, házejí do koše. Byl bych to udělal, kdyby nebyl jeho dopis uveřejněn právě v »Přítomnosti«. Tím se situace mění. Čtenáři, kterým tato revue už sedmý rok předkládá mé články, mají právo slyšet, co říká autor obviněný v oboru filmové kritiky a essayistiky v plném rozsahu z nepoctivosti, plagiátorství.

Není pochyby o tom, že pisatel dopisu, pan JAP, je jeden z těch mých přátel, kteří — soudě podle toho, co se občas dovíím — mě poctívají v kavárenských rozhovorech svou pozorností a nemohou se smířit s mou existencí, zvláště pak ne s mou existencí veřejnou. Obvykle shledávají silně pochybeným nebo docela špatným, co dělám, co píši. Někdy mi dávají nepřímo rady. Když vidí, že si jdu stále svou cestou a že mám svou cestu, jsou silně nespokojeni. Jména několika z nich znám a z jakéhosi konservatismu jim někdy posílám pohlednice. Tajemná písmena JAP však nejsou iniciálami ani značkou žádného z nich. Vy, pane redaktore, mi ho musíte pomoci odhalit. Uveřejnil jste jeho dopis. Prosím, abyste uveřejnil i jeho jméno. Musí Vám je prozradit a dát k dispozici pro veřejnost, protože útočí na mé plné jméno také veřejně. Nevyhoví-li této výzvě, bude to i pro čtenáře »Přítomnosti« dostatečným důkazem proti člověku, který se bál uvést své jméno.

Pan JAP tvrdí především s naprostou rozhodností, že moje osvědčená metoda je »předkládat čtenářům s objevitelským gestem to, co objevoval po cizích brožurách a časopisech«. Myslím, pane redaktore, že se nemusím u Vás dovolávat vysvědčení o samostatnosti svých prací pro »Přítomnost«, přes to Vás však prosím, abyste vyzval pana JAP k předložení

důkazů tvrzení tak závažného nejen pro mě jako autora, ale i pro Vaši revui. Pan JAP nazývá mou filmově publicistickou práci se svrchovanou ironií »činností překladatelskou«. Taková věc se dá lehko dokázat: ať můj maskovaný přítel uvede cizí brožury a časopisy, ze kterých jsem čerpal své »objevy« a z nichž jsem »překládal«. Protože jsem nikdy netrpěl nedostatkem vlastních názorů, ani nedostatkem vlastních výrazových prostředků, bude mít pan JAP velmi těžkou práci. Nikdy ve svých článcích o filmu do »Prítomnosti« jsem si nemusil vypořádávat tímto způsobem. Kde jsem citoval, jsou uvozovky nebo udán autor, jak se sluší a patří. Mohu klidně ručit za původnost celé té řady filmových článků, které vyšly v »Prítomnosti« a jež právě chystám ke knižnímu vydání, protože naše literatura o filmu je tolik chudá. Proti obvinění pana JAP mám ještě nepříjemnější argument: v některých mých článcích a některými mými argumenty šla »Prítomnost« před zahraničními časopisy a »brožurami«. Umožnil mi to skoro nepřetržitý pobyt v cizině. To platí hlavně o studích možností zvukového filmu. Ať si pan JAP zkontroluje, co bylo ve francouzských a německých odborných časopisech o zvukovém filmu napsáno v době, kdy »Prítomnost« otiskovala mé články o té věci. Nechci pana JAP ušetřit této námahy, která bude ovšem těžší, než napsání několika rozčleněných řádek.

Po tomto výpadu pana JAP, který mě musil zajímat nejvíc, odpovídám stručněji na ostatní výtky:

»Je nám přirozené, že muži, jenž se rozplýval nad Sonny boyem, bude poněkud vzdálené pochopit býčka Fomku.« Každý, kdo si přečte můj článek o berlínské premieře »Zpívajícího blázna«, pozná, že jsem se nerozplýval nad Sonny boyem, ale že jsem obdivoval zázrak, kterým je i ve své dosavadní primitivnosti spojení rytmisovaného obrazu a zvuku. Banalitu libreta jsem tam dostatečně zdůraznil.

Domnívá-li se pisatel, že »Pudels Keru« mé polemiky proti Kodíčkovu článku o »Generální linii« je v poznámce, kterou jsem »ukápnul« o karikování sovětské byrokracie jen tak, aby se neřeklo, což je zřejmě jen poznámka nepadající při mé kritice »G. I.« na váhu, domnívám se zase já, že »Pudels Keru« polemiky pana JAP je v mém stanovisku ke komunistické straně.

Přes všechnu počáteční svůdnost a pozdější demagogii, již podlehla tak velká část naší mladé intelektuální generace, která se dnes — značně pozdě — léčí ze svých omylů a hledá nové uchycení, přes všechna zlořečení a nadávky, které jsem od komunistů jako maloměšťák a sociálpatriot vyslechl, zůstal můj poměr k této straně nezměněn, t. j. nezávislý, svobodný. Dopřál jsem si luxus, říci jim, stejně jako jiným, vždycky právě to, co si myslím, nejen s ohledem na komunistickou ideologii, ale na vlastní přesvědčení a zdravý rozum. Nežůstal jsem při teorii, pracoval jsem dlouho mezi nimi, dělníky, dokud byli sociálními demokraty, i potom, když se stali komunisty, žil jsem s nimi a jejich dětmi. Dopustil jsem se ovšem neodpuštělné chyby: nedal jsem se organisovat a tím jsem si zachoval svou svobodu, která mi je důležitější než všechno ostatní na světě a bez níž se žádný muž do třiceti let nemůže vyvíjet. Tato nezávislost je v očích komunistů trnem v oku, něčím, co je ještě horší, než kdybych se dal organisovat v sociální demokracii. Mluví-li pan JAP o mé poznámce k potlesku »spíše ze stranické disciplíny«, nebo o nemožnosti toho, abych

se vžil v estetiku traktorů (již jsem naopak vyzdvihl), vím, kolik uhodilo a můj přítel s maskou JAP je mi už trochu méně záhadný: k osobní antipatii přistupuje politická.

Ostatní argumenty pana JAP jsou tak nevěcné a jdou tak vedle, že je zbytečno na ně odpovídat. Jen dvě poznámky chci ještě komentovat. Obě se klasifikují samy.

V jedné větě o »Generální linii« vyjadřuji svůj stesk po několika zdravých lidech a poznamenávám, že »bychom nic nemámili proti aspoň jedné hezké ženě, třebaš nebyla hrdinkou, jako Marfina kravka«, při čemž jsem polemisoval proti ustálené metodě jistých ruských filmů, ukazovat nám samé špinavé, ubohé, vybraně ošklivé a abnormální lidi. To není nic jiného, než naruby obrácený systém amerických filmů, kde jsou samé krásné hvězdy a krásní panáci. Pan JAP k tomu připojuje tuto sentenci: »Bylo nám ihned jasno, v čem spočívá míra estetické libosti páně Kocourkovy a byt jsme upustili od ponurých teorií psychoanalytických, přece jen máme dojem, že se zde nicméně jedná o komplex, který není tak vzdálen té Marfině kravce.«

Jsou lidé, kteří si potrpí na takhle vedenou polemiku...

Druhé místo je na konci dopisu: »Film monumentálních fragmentů, jako celek umělecky pochybený. Nepochybují o tom, že to Eisensteinovi někdo řekne, nebo že to při odstupe sám uvidí, A že udělá film lepší, než je »Generální linie«.

Ve svém komentáři o tomto mém přesvědčení pan JAP praví:

»Na to mu ovšem už neodpovíme ani duchaplností ani jízlivostí, neboť určité formy drzosti v nás probouzejí rozhořčení spravedlivých, pro které máme výraz jen fysický.«

Nevím, proč právě toto místo vzbudilo rozhořčení pisatele. Je přece známo, že režisér někdy nemá odstup od svého díla, nebo není autokritický. V takovém případě mu může svým míněním někdo jiný výborně posloužit. Nenalézám příčinu, proč by Eisenstein měl být výjimkou. Že by drzost?

Pokud jde o »fysický výraz« rozhořčení, k němuž autora tato moje poznámka dohání, jedná se asi o nějaké bití, nějaký pěstní argument. Nemyslím sice, že tím pan JAP posílí svoji posici před veřejností, neusvědčí-li mě z plagiátu zcela jasnými důkazy, ale jsem mu i v tomto ohledu k dispozici. Jenom ať se tento spravedlivý přihlásí a hlavně ať nezapomene udát své jméno, abych ho našel, až se vrátím.

Zdraví Vám, pane redaktore, srdečně a bližší údaje p. JAP čeká

Váš

Franta Kocourek.

NOVÉ KNIHY.

Jan Herben: Chudý chlapec, který se proslavil. Druhé vydání. S 10 vyobrazeními. 15 Kč, váz. 27 Kč. Kniha pro mládež řada II, svazek I. Vydal »Čin« tisk. a nakl. družstvo čs. legionářů v Praze. Herbenova knížka vychází k jubileu presidenta Masaryka v druhém vydání, prohlédnutém a doplněném zejména 10 vyobrazeními (přílohami) ze života jubilantova. Je to životopis T. G. Masaryka od jeho dětství, s léty učednickými, studijními, profesorskými a činností veřejnou, s historií naší revoluce a úlohy, kterou v ní zastával Masaryk, až po jeho léta presidentská.

**Velký
výběr**

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont)

Blanc atd.), crayonů, zápisníků, soenecken a pod, psacích souprav a podložek, aktovek a jiných nepostradatelných pomůček kanc, i technických má na skladě:

K. Vagner. Brno-Česka 16.